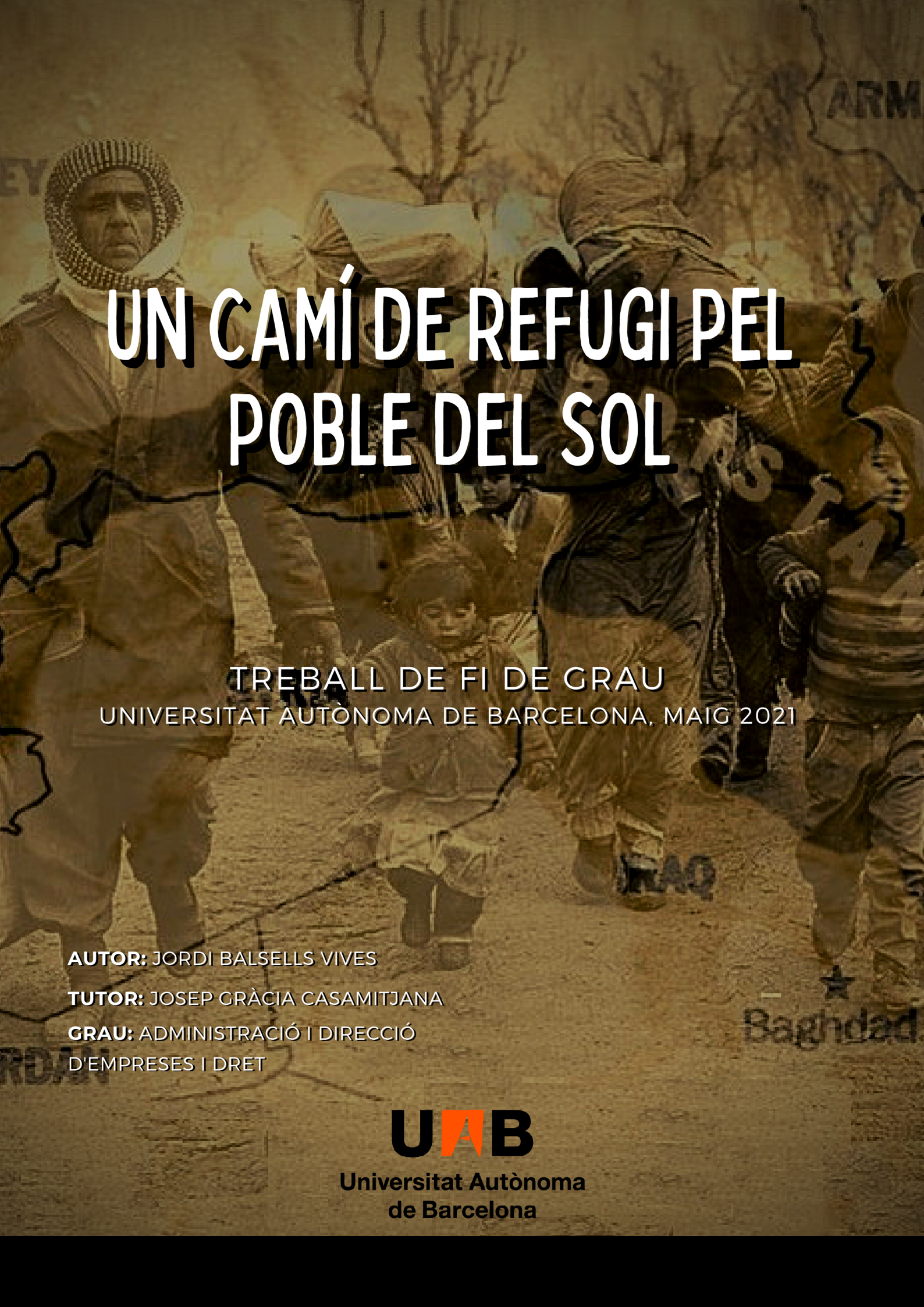

UN CAMÍ DE REFUGI PEL POBLE DEL SOL

TREBALL DE FI DE GRAU
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA, MAIG 2021

AUTOR: JORDI BALSELLS VIVES

TUTOR: JOSEP GRÀCIA CASAMITJANA

GRAU: ADMINISTRACIÓ I DIRECCIÓ
D'EMPRESES I DRET

Universitat Autònoma
de Barcelona

*“No, no vull morir.
No vull renunciar a la vida tant fàcilment.
La mort és inevitable, ja ho sabem,
és part de la vida.
Però no vull sucumbir a la inevitabilitat de la mort,
sobretot tant lluny de la meva mare pàtria.
No vull morir allà fora, envoltat d'aigua i més aigua.”*

BEHROUZ BOOCHANI – *Cap altre amic
que les muntanyes.*

Abreviatures	5
I. Introducció	6
A. Recerca	6
B. Metodologia	7
II. Aproximació al conflicte de l'Orient Mitjà: especial incidència al Kurdistan	8
1. Situació a la República d'Iraq	11
2. Situació a la República Islàmica de l'Irà n	13
3. Situació a la República Àrab de Síria	14
4. Situació a la República de Turquia	16
5. Desplaçats i refugiats Kurds	18
III. La problemàtica de la minoria kurda en la jurisprudència del TEDH	22
1. Vulneració de drets polítics i sindicals	22
2. Vulneració de drets relatius a la llibertat d'expressió	29
3. Vulneració del dret a la vida i a la prohibició contra la tortura	34
4. Reflexions generals	34
IV. Marc legal del dret d'asil i refugi.....	36
1. Marc normatiu del Dret Internacional	36
1.1 El dret d'asil	37
1.2 L'Estatut de refugiat	38
1.3 El principi de non-refoulement	39
2. Marc normatiu de la Unió Europea	40
2.1 El Sistema Europeu Comú d'Asil	42
2.2 Deficiències del Sistema Europeu Comú d'Asil	46
3. Marc normatiu de l'Estat Espanyol	48
3.1 Dret d'Asil i Refugi	49
A. Antecedents regulatoris	49
B. Regulació actual del Dret d'Asil i Refugi	50
3.2 Protecció Subsidiària	54
3.3 Estatut dels apàtrides	56
V. Conclusions	59
Bibliografia	61
A. Documents legals	61
a. Tractats internacionals	61
b. Legislació Europea i Espanyola	61
c. Documents, comunicats i informes d'organitzacions internacionals, de la Unió Europea i de l'Estat Espanyol	63

d. Altres documents	66
B. Jurisprudència.....	66
a. Tribunal Europeu dels Drets Humans	66
b. Tribunal de Justícia de la Unió Europea.....	67
c. Estat Espanyol	67
C. Doctrina.....	69
D. Webgrafia.....	73

Abreviatures

ACNUR = Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Refugiats

BOE= Butlletí Oficial de l'Estat

CDFUE = Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea

CEAR = Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat

CEDH = Conveni Europeu per a la protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals

CG = Convenció de Ginebra sobre l'Estatut dels Refugiats de 1951

DUDH: Declaració Universal dels Drets Humans

GTD= Base de Dades de Terrorisme Global

iDMC= Centre de Seguiment de Desplaçats Interns

LAPS = Llei 12/2009, de 30 d'Octubre, Reguladora del Dret d'Asil i de la Protecció Subsidiària

OAR = Oficina d'Asil i Refugi

ONG = Organització No Governamental.

ONU = Organització de les Nacions Unides

PKK= Partiya Karkerên Kurdistan. Partit dels Treballadors del Kurdistan [Fundat a Turquia però amb presència a Turquia, Iràn, Iraq i Síria]

PDK= Partiya Demokrata Kurdistanê. Partit Democràtic del Kurdistan. [Kurdistan de l'Iraq]

PDKI= Partî Dêmokiratî Kurdistan Êran. Partit Democràtic del Kurdistan de l'Iran

SECA = Sistema Europeu Comú d'Asil

TCAM= Tribunal Constitucional de la República de Turquia

TEDH = Tribunal Europeu de Drets Humans

TFUE = Tractat de Funcionament de la Unió Europea.

TJUE = Tribunal de Justícia de la Unió Europea

TUE = Tractat de la Unió Europea.

UE = Unió Europea

I. Introducció

A. Recerca

Des d'una perspectiva tant nacional, com internacional, el dret d'asil, ha evolucionat al mateix ritme que ho ha anat fent el fenomen de la immigració.

A l'Orient mitjà, la cronificació de conflictes que es van iniciar des de fa gairebé un segle com són el conflicte Arabo-israelià, o Kurdo-àrab, així com els posteriors conflictes sorgits arran de la Primavera Àrab del 2010, o la irrupció de grups jihadistes de l'òrbita d'Al Qaeda o Estat Islàmic, han generat que milers de persones s'han vist obligades a deixar casa seva, ja sigui per la inestabilitat política, la seva persecució religiosa o política, o simplement perquè les guerres els han llevat de tot el que posseïen. Aquests fets, juntament amb una perspectiva d'oportunitats al continent europeu, han actuat com a catalitzador, perquè els fluxos migratoris en busca d'asil cerquin un futur millor a Europa.

En aquest estudi, ens centrem en el cas particular del poble Kurd, que ha patit en silenci durant segles, i si bé és cert que desgraciadament moltes més minories han sigut perseguides en aquests conflictes, el fet d'haver escollit aquests per l'estudi, no és per considerar que es trobin en una millor o pitjor situació respecte les altres minories, però sí que és com a mínim peculiar que un poble d'entre 35 i 45 milions d'habitants, es trobi en mig del polvorí d'Orient i amb hostilitats per part dels quatre Estats entre els que es troba dividit, per l'expressió de la seva identitat cultural.

Possiblement la primera vegada que molts es van fer ressò de la situació dels Kurds fou a partir del genocidi que Saddam Hussein va exercir contra aquests a l'Iraq al llarg de la dècada dels vuitanta, ara bé, les discriminacions han seguit perpetrades per part del mateix Iraq, de la República Àrab de Sirià, la República Islàmica de l'Iran i la República de Turquia.

Amb la present recerca hem pretès conèixer, més enllà del que espontàniament veiem en els mitjans de comunicació, qui són els kurds, saber quines són les causes que els porten a fugir dels seus territoris i en quines situacions es troben en arribar a l'Estat Espanyol. De la mateixa manera que comprendre com els protegeix el marc legal des de la perspectiva del dret de l'Asil i Refugi, així com la problemàtica que presenta a la pràctica.

B. Metodologia

La metodologia que s'utilitzarà per a trobar les respostes que busquem, provindrà d'una combinació de les diverses ciències socials, i tot i que, predominantment farem ús de la ciència jurídica, també ens servirem, d'altres ciències -sobre tot a mode de suport per l'estudi- com l'estadística, la història, la sociologia i antropologia, i les ciències polítiques. Al tractar-se de conflictes que de vegades ens poden resultar molt llunyans, serà interessant entendre les causes que els donen, o com a mínim la trajectòria que han seguit.

És per això que s'ha trobat adient estructurar aquest treball en tres parts; en una primera part es situa breument al lector i es fa una aproximació al conflicte del Kurdistan, i les causes o situacions que poden provocar la migració dels Kurds en altres territoris. El relat s'ha iniciat partint dels fets més recents (s. XIX), procurant ser el més objectius possible en l'explicació d'un conflicte d'alta complexitat, en el que és senzill expressar prejudicis sense conèixer d'arrel cada situació concreta, però pretenent sempre mantenir-se crítics.

En una segona part, es fa un anàlisi jurisprudencial, predominantment a partir de sentències del Tribunal Europeu de Drets Humans, en les que es produeixen violacions de drets fonamentals contra kurds, i que en certa manera complementa el primer capítol, però des d'una òptica més acotada i sempre a partir de casos resolts des de la objectivitat del TEDH.

Com a últim capítol de la recerca, s'ha fet un estudi del marc jurídic del dret d'asil i refugi, d'una banda des de la perspectiva internacional, després amb una acotació al marc comunitari, i per últim, en referència als instruments de que disposa el dret de l'Estat Espanyol; on en aquest últim veurem també la vessant més pràctica i la problemàtica més habitual que se'ls presenta als sol·licitants de protecció internacional kurds a l'Estat Espanyol, i quins criteris utilitza la jurisprudència en les seves resolucions.

Per a la cerca de la jurisprudència utilitzada en el bloc segon i tercer hem procedit a introduir en les bases de dades de jurisprudència els termes “kurd”, “asil” i “protecció internacional”, i ho hem delimitat als processos Contenciosos Administratius, i als tribunals de l'Audiència Nacional, Tribunal Suprem, Tribunal Superior de Justícia i TEDH obtenint com a resultat, al voltant de 28 sentències sobre les que hem treballat amb els apartats que hem considerat més interessants de cada una.

II. Aproximació al conflicte de l'Orient Mitjà: especial incidència al Kurdistan

Al llarg de la història de la humanitat, molts han estat els pobles i cultures que s'ha discriminat i pretès esborrar la seva existència, però sens dubte un dels històricament més castigats, ha sigut el poble Kurd. La seva posició geoestratègica ha cridat sempre l'atenció dels grans imperis, des de l'època otomana (si és que volem establir un límit explícit), principalment degut a la gran concentració de riqueses naturals de que disposa el territori fins al dia d'avui -es calcula que al territori del Kurdistan Iraquià i Iranès sobre tot¹, hi ha la 6ª reserva mundial de petroli-, a més de ser un punt decisiu pel control de l'aigua de tot l'Orient Pròxim i Mitjà².

El poble Kurd constitueix la nació³ sense Estat més gran del món. El fet d'estar tant dispersos en diversos Estats-nació sobre tot d'Orient Mitjà, i causes com que en alguns territoris no se'ls atorga ni tant sols la nacionalitat del propi Estat⁴, fan molt difícil fer una quantificació precisa de la població Kurda. Ara bé, en base a estimacions, s'afirma que hi ha al voltant de 40 milions⁵ de kurds que viuen entre les fronteres d'Iraq, Síria, Turquia i Iran, i en menor mesura a Europa i als Estats de l'antiga Unió Soviètica.

¹ BBC News Mundo. (2019). Cuáles son los países con mayores reservas de petróleo y por qué esto no siempre es señal de riqueza. *BBC NEWS*. Recuperat de: <<https://www.bbc.com/mundo/noticias-47748488>> [Accedit el 26 de Novembre de 2020].

² Ramón Chornet, C. (1998). Derechos del pueblo kurdo. Un ejemplo de los límites de la declaración de los derechos. *Anuario español de derecho internacional*, XIV, pp. 543-559. DOI: <https://hdl.handle.net/10171/21632>. pp.545.

³ El concepte de nació, és més que el de poble, ja que, la nació és un poble que n'és plenament conscient, disposa d'una consciència ètnica sentida per una part important de la població i que aspira en conservar la individualitat que els caracteritza.

Vid. De Obieta, J. (1985). *El derecho humano de la autodeterminación de los pueblos*. Madrid: Editorial Tecnos. p. 48.

⁴ Cas de Síria abans de 2011 o dels kurds faylis.

Vid. Vázquez, J. i Arrufat, Q. (2015). *Kurdistan el poble del sol: una història política*. (2a ed.) Barcelona: Editorial Tigre de Paper. p.17.

Vid. Brié, F. (2006). Iraq : au pays des déportés. *Outre-Terre*, vol. n° 14, no. 1, pp. 193-212. DOI: <https://doi.org/10.3917/oute.014.0193>. p.195.

⁵ Fondation Institut Kurde de Paris. (2017). The Kurdish Population. Recuperat de: <<https://www.institutkurde.org/en/info/the-kurdish-population-12325510-04>> . [Accedit el 4 de Desembre de 2020].

Vid. The Kurdish Project. (2017). Kurdish Diaspora Map And History. Recuperat de: <<https://thekurdishproject.org/Kurdistan-map/kurdish-diaspora/>> . [Accedit el 26 de Novembre de 2020].

A més, a la fragmentació geogràfica, cal sumar-hi la gran diversitat religiosa⁶, ja que encara que la majoria sigui de **religió musulmana sunnita** (en concret de l'*escola xafi'i*, que d'acord amb VÀZQUEZ és la més oberta, moderada i moderna de tot l'islam⁷), també hi ha diverses minories Kurdes: **alevins** (religió preislàmica, de culte a la natura i al xamanisme), **yazidites** (són una minoria endogàmica), **zoroastristes**, **cristians**, **xàbaks** (religió que combina elements del cristianisme, l'islamisme i el yazidisme), **jueus**, **kakais**, **yarsanis**, etc. Aquesta pluralitat religiosa ha forçat la bona entesa i el respecte entre Kurds, enmig d'un territori molt procliu a no respectar les minories en favor del l'islam -sobre tot xiïta⁸-, però també ha provocat que els Kurds siguin un blanc pels jihadistes -amb la complicitat d'alguns xiïtes-.⁹

Després de la Primera Guerra Mundial i en el marc de la Conferència de Pau de Paris, es duen a terme les negociacions entre els aliats i Turquia, d'una sèrie de tractats que delimitaran les noves fronteres del que era l'Imperi Otomà i Austro-hongarès. Aquests tractats són: el Tractat de Versalles, Neully, Trianón, Saint Germain i el Tractat de Sèvres de 1920¹⁰. En referència a aquest últim tractat, s'hi preveia la creació dels Estats de: Síria, Hedjaz (Aràbia Saudita), Iraq, Armènia i Kurdistan.

Precisament per la creació d'aquests dos últims Estats, la Turquia de Mustafá Kemal, no va voler acceptar-lo mai, i fou el 1922 quan després de vèncer en la guerra Greco-Turca, que el govern Kemalista substitueix el tractat de Sèvres pel de Lausana (1923), el qual suprimia la creació dels Estats d'Armènia i Kurdistan, provocant una dispersió territorial dels kurds en els Estats de Turquia, Síria, les URSS (actualment parlariem d'Armènia i

⁶ Jorba, M., Vázquez, J., Graeber, D. Martínez, J., et al. (2010). *La Revolució Ignorada*. Barcelona: Editorial Descontrol. pp. 19-20.

⁷*Ibid. op. cit.* p. 20.

⁸ És molt important tenir present que tres dels Estats que disposen de territori kurd, com són Iraq, Iran i Síria, són Estats on el xiisme hi és fortament present.

⁹ En part, aquest fet, és degut a que diverses de les religions esmentades són considerades, adoradors del mal, com és en el cas dels yazidites.

¹⁰ González, JAE. (24-26 noviembre 2010). *El pueblo kurdo y su relación con el petróleo. [Comunicación en congreso]. Octava Jornada de Medio Oriente*, Instituto de Relaciones Internacionales (IRI), La Plata. Disponible en línea a: http://sedici.unlp.edu.ar/bitstream/handle/10915/39724/Documento_completo.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [Accedit el 12 de Febrer de 2021]. p.4.

Azerbaidjan), Iran i Iraq. De fet, hi ha qui diu, com és el cas de l'historiador armeni VAHAKN NORAIR¹¹, que el Tractat de Lausana va propiciar el genocidi armeni i kurd¹².

Des d'aquesta perspectiva farem un anàlisi de les situacions (extremadament sintetitzades) viscudes per la població kurda en els diversos territoris en els quals estan dispersos:

Gràfic 1. Kurdistan: mapa polític de les terres Kurdes.

Font: DIALOGUE OF CIVILIZATIONS RESEARCH INSTITUTE. (2018). *Scenarios of the Kurdish Future: Kurdish Areas of Iraq and Syria Today and Tomorrow*.

¹¹ De Zayas, A. (2010). The Genocide against the Armenians 1915-1923 and the relevance of the 1948 Genocide Convention. *Haigazian University*. Recuperat de: <<https://www.mfa.am/filemanager/Statics/ARMENIANGENOCIDE.pdf>> [Accedit el 26 de Novembre de 2020]. pp. 23-25.

¹² Aquest punt és important matisar-lo, donat que si bé és cert que Turquia, tenia comprats a diversos caps tribals (sobre tot els kurds de religió musulmana) que en alguns casos coaccionaven amb la vida si calia als kurds que tenien sota el seu domini perquè fessin de botxins dels armenis (**Vid.** Çelik, A. (2020). The Armenian Genocide in Kurdish Collective Memory. *Middle East Report* 295 (Summer 2020). Recuperat de: <<https://merip.org/2020/08/the-armenian-genocide-in-kurdish-collective-memory-295/>> [Accedit el 10 de Febrer de 2021]), també com afirma l'expert en el genocidi armeni UGUR UMIT UNGO, molts poblats armenis no van ser exterminats precisament gràcies a l'ajuda que van rebre dels kurds (**Vid.** Serinci, D. (2014). Kurds and the Armenian Genocide. *Rudaw.net*. Recuperat de: <<https://www.rudaw.net/english/middleeast/turkey/23042014>> . [Accedit el 10 de Febrer de 2021]).

1. Situació a la República d'Iraq¹³

S'estima que al voltant de 8 milions dels Kurds¹⁴, viuen dins el territori de l'Estat Iraquià (Basûr).

El 1919 Mahmud Barzanji s'alça contra els britànics i es proclama governador de tot el Kurdistan. Passats molts anys de pugnes internes entre kurds i diversos intents d'alçament, el Partit Baasista de l'Iraq arriba al poder després d'una guerra Kurdo-Iraquiana (1961- 1970), amb el qual Mustafà Barzani -*membre de la tribu dels Barzani*- signa un acord, exercint la seva posició de cap tribal, i ordenant als kurds no revoltar-se més.

Després de continus enfrontaments entre el Partit del Baas (ara al capdavant del govern d'Iraq) i la guerrilla, el Partit Democràtic del Kurdistan (d'ara endavant PDK)¹⁵ -*amb el suport de l'Iran i Israel*- i el govern, arriben a un pacte pel que s'acorden unes certes concessions en favor dels kurds, com són: La creació d'una universitat a Sulaymaniya, permetre l'ensenyament del kurd a l'escola, i el Newroz ¹⁶ es declarat festa estatal.

Ara bé, aquest acord no s'acaba complint mai i el 1974 el govern publica una llei d'autonomia que amputa el Kurdistan, i la qual Barzani té dues setmanes per acceptar. Davant la diversitat de pensaments sobre com afrontar la situació, continuen les escissions entre kurds, finalitzant en una segona guerra Kurdo-iraquiana (1974- 1975).

El 16 de juliol de 1979, Sadam Hussein arriba a la presidència del país, però fou al 1983 quan en el marc de la guerra entre Iran i Iraq (1980- 1988), el PDK ajuda a l'Iran a fer-se amb el control del pas d'Haji Omeran (estratègic), de manera que Hussein respon segrestant 8.000 Kurds -la majoria ni tant sols relacionats amb el PDK-, els fa desfilar i els executa.¹⁷

¹³ Vázquez, J. i Arrufat, Q. (2015). *Kurdistan el...* op. cit. p.17.

¹⁴Fondation Institut Kurde de Paris. (2016). Kurdish Diaspora. Recuperat de: <<https://www.institutkurde.org/en/info/kurdish-diaspora-1232550988>>. [Accedit a data 6 de Desembre de 2020].

¹⁶ És l'any nou del calendari persa, que se celebra coincidint amb l'equinocci de primavera. La seva celebració representa el signe d'identitat de tot el poble kurd per excel·lència, convertint-se en un símbol de resistència, fet pel que ha despertat sempre un fort recel dels dirigents dels Estats amb el contingent majoritari de poble kurd.

¹⁷ Aquest tipus d'assassinats no difereixen del que farà al llarg dels propers anys fins a arribar a l'Al Anfal.

El 1988 els Kurds en territori iraquiana van ser víctimes de la *solució final al problema kurd*, com així ho anomenà el Secretari General del Partit Baasista¹⁸, Ali Hassan al-Majid. Aquesta solució consistí en la campanya d'arabització¹⁹ i repressió d'Al-Anfal²⁰ que durà del 1986 - 1989²¹ i consistí en 8 onades d'atacs indiscriminats contra civils kurds i que posteriorment foren qualificades com a genocidi pel Tribunal Especial Iraquí²².

L'atac amb armes químiques de Halabja de 16 de març de 1988, va ser el primer de 250 atacs²³ químics *-i constituïa la primera de 8 onades d'atacs-* essent dels més tràgics i cruels que un governant havia fet des de llavors contra el seu propi poble -segurament aquest factor contribuï a despertar un gran rebuig internacional-. Halabja va ser força exemplificant de la política de diàleg que seguia Saddam Hussein respecte l'Afer Kurd.

Aquestes 8 onades, segons HUMAN RIGHT WATCH, van causar la mort de més de 100.000 civils kurds, i la destrucció de més de 4.500 pobles i ciutats, que van obligar a que milers supervivents *-no només kurds-* es refugiessin als països contigus.

A aquesta conflictivitat interna s'hi sumà el 2003 la invasió Nord Americana, generant que des del 2003 fins al 2007 més de dos milions de persones fugissin en busca de refugi, principalment a Síria i Jordània.²⁴

Avui dia, la situació dels kurds iraquians ha millorat i la protecció a partir de l'exclusió aèria fixada pel Paral·lel 36, ha fet que la regió autònoma del Kurdistan, gaudeixi d'una

¹⁸ El Baasisme és la ideologia nacionalista àrab promoguda per Sadam Hussein.

¹⁹ Brié, F. (2006). Iraq : au pays... *op. cit.*

²⁰ HUMAN RIGHTS WATCH. (1993). *Genocide In Iraq: The Anfal Campaign against the Kurds*. Middle East Watch Report. New York · Washington · Los Angeles · London: Human Rights Watch. Recuperat de: <<https://www.hrw.org/reports/1993/iraqanfal/ANFALINT.htm>> [Accedit el 4 de Desembre de 2020].

²¹ Aquestes són les dates estrictes, encara que les onades d'atacs d'Al-Anfal, comencen realment el 23 de febrer de 1988 i acaben amb la 8 onada el 6 de setembre de 1988, ja que, feia anys que s'aplicava una campanya d'arabització cultural i de colonització de territoris kurds.

²² HUMAN RIGHTS WATCH. (1993). *Genocide In Iraq: The An...* *op. cit.*

²³ En aquests atacs s'hi van utilitzar diversos agents nerviosos -alguns ni tant sols identificats-, contra zones residencials, que van causar la mort d'almenys 5.000 civils en un sol dia, més els que van resultar ferits de gravetat o els que van morir posteriorment de càncers, malalties sense identificar o alteracions genètiques.

²⁴ Caldrà tenir present que el 2010 esclata la Primavera Àrab, i per tant, la destinació principal d'aquests iraquians passa de ser Síria (ara en guerra) a Turquia o ja a Europa.
Vid. Tomàs, N. i Vilellas, A. (2009). *La regió autònoma del Kurdistan: riscos i reptes per a la pau*. Quaderns de construcció de Pau nº8. Bellaterra: Escola de Cultura de Pau. p. 5.

autonomia de facto.²⁵ Segons TOMÀS, N. i VILELLAS, A: *“l'estabilitat i el règim de drets de les minories ètniques i religioses a la regió autònoma del Kurdistan contrasten significativament amb el context de violència que s'ha caracteritzat a la resta de l'Iraq durant l'etapa posterior a la invasió nord americana del 2003”*. Això no exclou que entre Bagdad i Arbil (capital del Kurdistan Iraquià) hi ha certament unes relacions difícils, ja que, encara és molt present la desconfiança i ressentiment causats per les ofensives dels darrers anys i la tensió reapareix amb el mínim conflicte o bé amb els reiterats controls de la Policia Nacional Iraquiana a Mossul. Però és determinant el fet que la majoria de recursos naturals es troben a la Regió Kurda de l'Iraq, de manera que a poc a poc, s'ha hagut d'anar assolint acords sobre temes conflictius com és l'exportació de petroli²⁶.

Tot i la millora respecte els períodes dels inicis del mil·lenni, el conflicte segueix latent i en part ho demostra que des de la del 2005 encara no s'ha aconseguit adoptar un nou text Constitucional que resolgui fets tant transcendents, com la delimitació geogràfica de l'autonomia Kurda, ja que, el govern de Beirut, segueix amb la por que reapareixi la voluntat d'independitzar-se i amb ella la pèrdua de totes les grans explotacions de recursos naturals -i font principal de riquesa del país-.

2. Situació a la República Islàmica de l'Irà

S'estima que actualment al voltant d'11 milions dels kurds, viuen dins el territori de la República Islàmica de l'Irà (Rojhilad), i el fet és que, la història dels Kurds en aquest territori, tampoc ha estat exempta de persecucions i vulneracions dels drets humans.

Després de diverses revoltes, al 1946 es crea la República de Mahabad, amb el suport de la Unió Soviètica. Però les relacions entre els terratinents Kurds i els polítics i els militars soviètics mai van ser càlides, i de fet va predominar sempre la desconfiança i les sospites mútues, que van anar incrementant a mesura que les negociacions entre el govern Kurd i l'Iraqià van fracassar, diluint-se l'horitzó d'un Kurdistan autònom.

Aquesta situació i la pressió angloamericana sobre el país dels soviets per que es retiressin militarment de l'Irà, va comportar que finalment al maig del 1946, el Kurdistan quedés deixat de la mà de déu i la visió més autonomista del Kurdistan esdevingués la més

²⁵ *Ibid. op. cit.* pp.9, 12

²⁶ *Ibid. op. cit.* p. 8. En aquest aspecte, és la única àrea funcional del conjunt del país.

realista.²⁷ Des de llavors hi ha hagut diversos alçaments i continues disputes entre les guerrilles kurdes i el govern de Teheran, que des de la Revolució de 1979, ha prè una deriva teocràtica totalment intransigent.

L'Iran ha dut a terme centenars d'execucions, enverinaments, atacs bomba i tot tipus d'accions, contra membres del Partit Democràtic del Kurdistan a l'Iran (PDKI) i les seves posteriors escissions o simpatitzants, però també contra civils Kurds desvinculats d'aquests moviments *-de fet es calcula que només entre el període de 2004 al 2013, es van executar com a mínim dues-centes persones-*.²⁸

3. Situació a la República Àrab de Síria

S'estima que al voltant de 3 milions²⁹ dels Kurds, viuen dins el territori de la República Àrab de Síria.

El Kurdistan sirianès o Rojava (oest en kurd), fou territori de refugi, durant l'època en que Síria estava sota l'administració francesa (1921-1946), sobretot, arribaven molts kurds que fugien de l'ascens al poder del govern Kemalista de Turquia.

L'any 1936 els kurds i la minoria cristiana van aliar-se per concórrer a les Eleccions d'aquell any, fet que, amb la progressiva retirada de l'Estat francès, va despertar un sentiment de ressentiment dels nacionalistes àrabs. I efectivament amb la retirada definitiva de França i la independència de l'Estat Sirià l'abril de 1946, qualsevol permissivitat que hi havia hagut sota el protectorat francès -per poca que fos- es va tallar d'arrel i la situació de relativa tranquil·litat respecte l'Afer Kurd prenia un gir de 180 graus³⁰.

El sentiment supremacista àrab, el trobem a tall d'exemple en l'atac en un cinema a Almuda, el 1960, on durant la projecció d'una pel·lícula, es va provocar un incendi, que va llevar la vida de 283 nens kurds. Davant les acusacions de la població local a Damasc

²⁷ Vali, A. (2011). *Kurds and the State in Iran*. London: I.B. Tauris & Co Ltd. pp.88 i 89.

²⁸ Vázquez, J. i Arrufat, Q. (2015). *Kurdistan el...* op. cit. p. 284.

²⁹ Fondation Institut Kurde de Paris. (2016). *Kurdish...* op. cit.

³⁰ Vázquez, J. i Arrufat, Q. (2015). *Kurdistan el...* op. cit. p. 291.

per atiar el sentiment antikurd, el govern tant sols es va justificar, argumentant que els kurds eren sionistes i estaven a favor dels Estats Units.³¹

El tinent Mohamed Talab al Hilal, cap dels serveis secrets, va publicar un informe on qualificava els kurds com “*un tumor maligne que creix en una part del cos de la nació àrab*” i el qual calia extirpar, fet que va comportar una política de colonització àrab, i també l’aprovació del Decret Legislatiu nº 93 de 23 d’agost de 1962, que va excloure els kurds i les altres minories no musulmanes (i.e. assiris, alevins, etc.) de la societat siriana, dividint-los en:

- **Ayanib:** Estrangers (es considerava que eren majoritàriament immigrants de la veïna Turquia).
- **Mahtumin:** amagats, indocumentats o apàtrides.³²

Aquesta situació a la pràctica comportava que tots els matrimonis entre kurds, eren inexistents, i els cònjuges, per tant, eren legalment solters, de manera que, no podien accedir a drets tan simples com compartir una habitació d’hotel o ser propietaris de béns, i ja si tenien fills podien estar sotmesos a forts càstigs, a més dels problemes que heretaven aquests.³³

El 1963 es derroca el govern Nasserista i entra en joc el partit Baas (posteriorment -1970- dirigit per la família Al-Àssad), que va un pas més enllà i prohibeix l’ús de topònims, noms de persona en llengua kurda o mencions al kurd en llibres de text.

Al 2011, amb la revolució siriana als territoris Kurds, el règim va haver de cedir una mica i va procedir a oferir la nacionalitat als Ayanib³⁴. Ara bé, aquesta “cessió” del govern siri no fou més que una mica d’oxigen davant la multitud de fronts bèl·lics que tenia l’Estat

³¹ *Ibid. op. cit.* p. 294.

³² Com relata l’advocat especialitzat en migracions i drets humans, ALFREDO CAMPOS, els mahtumin ni tant sols constaven en el cens siri, de manera que eren virtualment inexistents.

Vid. Campos, A. (2018). Los Kurdos en Síria: Un Pueblo en busca de autonomía. *El Salto Diario*. Recuperat de: <https://www.elsaltodiario.com/nueva-revolucion/los-kurdos-en-Síria-un-pueblo-en-busca-de-autonomia>. [Accedit el 6 de Desembre de 2020].

³³ Meseguer, D., Zurutuza, K. i Martorell, M. (2019). *Respirando Fuego: En las entrañas de la lucha Kurda por la supervivencia*. Barcelona: Ediciones Península . p.193-194.

³⁴ Va arribar a rebre fins a 60.000 sol·licituds en pocs mesos de la proposta.

Vid. Vázquez, J. i Arrufat, Q. (2015). *Kurdistan el...* *op. cit.* p. 307.

Siri oberts, i l'interès d'aquest perquè les milícies Kurdes fessin front a l'Estat Islàmic que poc a poc havia anat ocupant tot el nord de Síria, ja que, aquestes van demostrar ser molt més efectives en el combat contra els integristes -*així es va demostrar en la resistència a la ciutat de Kôbane*-. Malgrat tot, res no va impedir que gran part de la població civil hagués de fugir del territori siria, i l'onada de refugiats en direcció a Turquia fou de més de 150.000 persones.

4. Situació a la República de Turquia

S'estima que aproximadament 17 milions³⁵ dels Kurds, viuen dins el territori de la República de Turquia (Bakur), essent el major contingent de la totalitat de kurds.

Potser, pel fet de ser on hi ha el gruix més gran de kurds, o que la situació dins aquest Estat ja és conflictiva des de les guerres entre Perses i Otomans del s.XVI³⁶, però la situació dels kurds a Turquia no és gaire diferent a la que viuen en els Estats veïns.

En l'últim segle, apareix una ideologia que representa l'extremisme turc i pretén la unitat de tots els Pobles Túrquics o uraloaltaics, amb l'objectiu de constituir el gran imperi del Turàn, aquesta és el Panturianisme. Trobem traços d'aquesta ideologia, en el primer president de la República de Turquia (1923), Kemal Atatürk, que tot i les mesures laïcistes, també estén el nacionalisme turc, segons el qual només hi ha un poble -el turc- i això suposa *esborrar* tot el que no en forma part. Fet que, comporta l'eliminació sigui com sigui de qualsevol rastre de cultura Assiria, Lazi o bé Kurda.³⁷

Les detencions foren constants i indiscriminades, n'és exemple el judici massiu contra 570 kurds acusats de formar part de la guerrilla del Partit dels Treballadors del Kurdistan (d'ara endavant PKK), que en paraules de VÀZQUEZ “*apareixeren amb signes de malnutrició i feblesa, bruts amb terra i sang*”³⁸. La impotència de molts d'aquells innocents acusats, tant sols, per la seva ideologia política fou tal, que el 1982, Mazlum Dogan en una acció desesperada i en reivindicació de la defensa dels Drets Kurds va cre-

³⁵ Fondation Institut Kurde De Paris., (2016). Kurdish... *op. cit.*

³⁶ En que els Kurds lluitaven al costat de l'imperi persa.

³⁷ Vázquez, J. i Arrufat, Q. (2015). *Kurdistan el...* *op. cit.* p. 64.

³⁸ *Ibid. op. cit.* p. 98.

mar-se a la seva cel·la de la presó d'Amed³⁹.

El deliri turc contra la qüestió kurda arriba fins al punt que, el gener del 2000, el Ministre d'Educació turc, va ordenar retirar les lletres P i K de les equacions per evitar que poguessin aparèixer juntes com a PKK⁴⁰, o la detenció de kurds per haver cantat en kurd en un casament.⁴¹ Tot i que també, es produïen assalts i desaparicions a les seus dels diversos partits kurds de Turquia.⁴²

D'acord amb VÀZQUEZ. J. després d'esdevindre una república amb unes pràctiques molt pròximes als governs nacionalsocialistes, prohibint la protesta social, sindical o política, i després de diversos cops d'estat, el 2003, arriba com a Primer Ministre Recep Tayyip Erdogan, com un moderat que trenca amb la línia kemalista. El 2005 reconeix la qüestió kurda, admetent de forma limitada i controlada cursos en aquesta llengua i programes de televisió.⁴³

Tot i les violacions de drets humans que es segueixen practicant contra kurds (entre altres minories) a Turquia, si que és cert que s'ha fet l'esforç de netejar la seva imatge internacional, en gran mesura degut a la voluntat d'integració dins la Unió Europea i també per la pressió internacional.⁴⁴

³⁹ Aquestes accions no eren puntuals, es calcula que només entre els anys 1982 i 1984 a la presó de Diyarbakir (situada a l'Anatòlia Sud-Oriental), moriren a la presó més de 32 persones acusades de formar part del PKK, per vagues de fam, tortures, suïcidis i immolacions.

Vid. AMNESTY INTERNATIONAL. (1985). *Turkey Report: Turkey Testimony on Torture*. London: Amnesty International Publication. Recuperat de: <<https://www.amnesty.org/en/documents/eur44/023/1985/en/>> [Accedit el 12 de Març de 2021]. pp. 4-8, 19.

⁴⁰ Haroutinian Ghazarian, S. (2000). Believe it or Not. *Armenian International Magazine*, p. 18. Recuperat de: <<https://issuu.com/armenianinternationalmagazine/docs/january2000/18>> . [Accedit l'1 de Febrer de 2021].

"Turkey's Education Ministry asked a primary school math Publisher to remove the letters P and K from an equation because together, the letters resemble the acronym of the banned Kurdish rebel group, PKK (Kurdish Workers Party) reported the Associated Press. The Publishers agreed to remove from subsequent editions the "offending P and K" and will use instead E, G, F and H in algebra to avoid "wrongful interpretations"

⁴¹ Vázquez, J. i Arrufat, Q. (2015). *Kurdistan el...* op. cit. p.157.

⁴² Berlioux, J. (2021). En Turquie, les manifestations contre un parti prokurde encouragées par le gouvernement. *Libération*, Recuperat de: https://www.liberation.fr/planete/2020/01/06/en-turquie-les-manifestations-contre-un-parti-prokurde-encouragees-par-le-gouvernement_1771705. [Accedit l'1 de Febrer de 2021].

⁴⁴ Encara que, són mers actes simbòlics i formalismes, ja que, fora de les fronteres, cada setmana segueixen morint, en aquells punts on intervé l'exèrcit turc, tant civils com militars per cremades que semblen provenir de bombes de fòsfor blanc, bombes de dispersió, o armes no identificades. I dins el territori turc, a més de la repressió política i cultural (*Vegis. capítol III*) trobem accions pròpies de la política de diàleg del règim

5. Desplaçats i refugiats Kurds

Les explicacions efectuades en els apartats anteriors no han sigut casuals, així com tampoc es pretén justificar ni negar les atrocitats que també s'han pogut cometre en moments concrets de la història per part de determinades organitzacions kurdes, sinó que, són petits exemples que tenen l'objectiu il·lustrar a grans trets, les diverses situacions que forcen a la població kurda a fugir dels territoris en els que viuen.

Arribats a aquest punt, és necessari distingir els conceptes de *desplaçat i refugiat*, i és que, mentre els desplaçats són aquelles persones que s'han vist obligades a deixar les seves llars, però segueixen residint al mateix país del qual tenen la nacionalitat, els refugiats en canvi, són aquells que han hagut de deixar les seves llars, però han marxat en un país diferent del de la seva nacionalitat.⁴⁵

Tot i que, el present estudi es centrarà en els sol·licitants de protecció internacional, serà interessant veure breument de quina proporció de desplaçats partim en aquestes zones conflictives.

En primer lloc, Síria segons el Centre de Seguiment de Desplaçats Interns (d'ara endavant iDMC) és el capdavanter en el rànquing de desplaçats amb 6.495.000 persones⁴⁶, és a dir, aproximadament un 34,06% de la població⁴⁷; seguint aquest mateix índex, l'Iraq es situa

de Hussein, com és l'assassinat mitjançant el llançament des de dalt d'un helicòpter dels civils kurds Servet Turgut i Osman Şiban per haver ajudat "presumptament" al PKK.

Vid. Sabbag, D. (2019). Investigation into alleged use of white phosphorus in Syria. *The Guardian*. Recuperat de: <<https://www.theguardian.com/world/2019/oct/8/un-investigat-es-turkey-alleged-use-of-white-phosphorus-in-syria>>. [Accedit el 18 d'Octubre de 2020].

Vid. COMITÈ DE SOLIDARITAT CATALÀ AMB EL KURDISTÀN. (2020). El Ministre de l'interior Turc reconeix implícitament que van llençar dos kurds des d'un helicòpter acusant-los d'ajudar el PKK. *Kurdiscat*. Recuperat de: <http://kurdiscat.blogspot.com/2020/11/el-ministre-de-linterior-turc-reconeix.html>. [Accedit el 6 de Desembre de 2020].

⁴⁵ Cal matisar que quan parlem de desplaçats o refugiats, no forçosament ens estem referint a una situació de guerra o conflicte previ, sinó que també incloem els causats per altres factors (e.g. desastres naturals).

⁴⁶ INTERNAL DISPLACEMENT MONITORING CENTRE. (2021). *Syria*. Recuperat de: <<https://www.internal-displacement.org/countries/syria>> [Accedit a data de 6 de Febrer de 2021].

⁴⁷ Càlcul efectuat a partir de les dades sobre la població total proporcionades per les bases de dades de Nacions Unides: NACIONS UNIDES. (2021). *World Population Prospects - Population Division - United Nations*. Recuperat de: <<https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/>> [Accedit a data de 6 de Febrer de 2021].

en una 15ª posició a nivell mundial, amb 1.555.000 desplaçats⁴⁸, és a dir, aproximadament un 3,81% del total de la seva població. Turquia, se situa en la 32ª posició amb 1.099.000 de desplaçats, per tant, aproximadament un 2,7% de la població. En quant a la República Islàmica de l'Irà, iDMC no disposa de dades del total de persones desplaçades, però sí que comptabilitza 520.000 nous desplaçaments.⁴⁹

Tenint presents aquestes xifres, veiem que estariem parlant d'un global en els tres països dels que si que tenim dades de desplaçats, de 9.149.000 de desplaçats, més els 520.000 variables de l'Iran, però en tot cas, estem parlant d'unes xifres molt significatives.

Si ens centrem en el que ens ocupa en el treball, és a dir, aquelles persones que marxen del seu país en busca de protecció internacional, ens trobarem que les xifres seran molt menors, però seguiran sent rellevants. A data de desembre de 2020 hi ha registrats 3.635.410 refugiats sirians a la República de Turquia, a més de 142.576 de refugiats Iraquians i 37.732 Iranians, segons estimacions de UNHCR⁵⁰ (dels quals amb les dades que les fonts oficials ens ofereixen, no podem discriminar quins són kurds i quins no).

A Europa la població kurda s'estima que tant sols arriba a 2 milions⁵¹ -en les dades més optimistes- i d'aquests, una fracció important es concentra a Alemanya. És a dir, ni tant sols el 5% del total de població kurda, és a Europa. Aquesta comptabilització, però, es fa extremadament complicada pel fet, que no hi ha un cens recent, i ens hem de basar amb unes dades proporcionades per l'Institut Kurd de París, les quals no s'actualitzen des de 1995, de manera que no reflexen l'enorme fluxe migratori que s'ha donat en aquests 25

⁴⁸ INTERNAL DISPLACEMENT MONITORING CENTRE. (2021). *Iraq*. Recuperat de: <<https://www.internal-displacement.org/countries/iraq>> [Accedit a data de 6 de Febrer de 2021].

⁴⁹ INTERNAL DISPLACEMENT MONITORING CENTRE. (2021). *Iran (Islamic Republic of)*. Recuperat de: <<https://www.internal-displacement.org/countries/iran>> [Accedit a data de 6 de Febrer de 2021].

"Aquesta xifra correspon als últims desplaçaments interns relacionats amb la última catàstrofe dels que s'ha informat. Es tracta d'un número de desplaçaments, i no de persones, ja que els individus poden ser desplaçats diverses vegades, i les dades que recollim no sempre ho reflecteixen"

⁵⁰ UNITED NATIONS COMMISSION ON HUMAN RIGHTS. (2020). *Situation Syria Regional Refugee Response*. Recuperat de: <<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>> . [Accedit a data d'11 de Desembre de 2020].

Kiliçaslan, G. (2016). Forced migration, citizenship, and space: the case of Syrian Kurdish refugees in İstanbul. *New Perspectives on Turkey*, 54, pp.77-95. DOI:10.1017/npt.2016.8. p.82.

⁵¹ Fondation Institut Kurde de Paris. (2016). *Kurdish... op. cit.*

anys. Tal com afirma el Dr. BAHAR BAŞER de la Universitat de Warwick⁵², la complicació per quantificar la diàspora kurda vé donada principalment per tres factors:

- Les publicacions sobre població kurda, que apareixen en els estudis oficials no són capaces de fer distinció dels kurds en territori europeu, dels que estan a l'Orient Mitjà.
- Molts kurds tenen ciutadania turca, de manera que no apareixen a les estadístiques oficials Europees.
- Milers dels kurds que viatgen a Europa, arriben indocumentats o amb documentació falsificada.

Caldria afegir que, en referència al primer factor que fa menció del Dr. Başer, els estudis oficials dels països amb territori kurd, no disposen d'estadístiques ni dades oficials, degut precisament a les polítiques de marginalització i aïllament a que estàn sotmesos els kurds en aquests territoris. Turquia seria l'Estat que més informació podria proporcionar des del 1990 fins avui, ara bé, és també possiblement el país menys interessat en quantificar -i per tant reconèixer- els kurds.

Com que en aquest estudi ens centrarem en els sol·licitants de protecció internacional kurds que es dirigeixen a l'Estat Espanyol i tot i que, no podem discriminar quins d'ells són o no kurds, examinarem les dades dels quatre Estats on hi ha el major contingent del poble kurd, per tal de fer-nos una idea global del volum de xifres en el que ens movem.

<i>Sol·licituds de protecció internacional presentades, ordenades per país d'origen</i>					
Any 2020		Any 2019		Any 2018	
Iran	30	Iran	198	Iran	64
Iraq	49	Iraq	118	Iraq	77
Síria	400	Síria	2.452	Síria	2.901
Turquia	113	Turquia	168	Turquia	283
Apàtrides	7	Apàtrides (Kurds)	2	Apàtrides	8
Total	599	Total	2.938	Total	3.333

Gràfic 2. Sol·licituds de protecció internacional presentades, ordenades segons país d'origen.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Oficina d'Asil i Refugi dels anys 2018, 2019 i "Avançament mensual del 2020"

⁵²Başer, D. (2013). *The Kurdish diaspora in Europe: Identity formation and political activism*. [Research Report, Boğaziçi University -TÜSİAD Foreign Policy Forum], DOI: <http://hdl.handle.net/1814/28337>. p.8.

Aquest 2020 degut a la pandèmia de la COVID-19, les sol·licituds s'han reduït dràsticament en part per les restriccions de mobilitat arreu del món, i això ho veiem clarament reflectit en els informes Presentats per l'Oficina d'Asil i Refugi (Gràfic 2). Ara bé, ens trobem, doncs amb aproximadament 3.000 sol·licituds de protecció internacional de mitjana⁵³ de les quals una proporció (és impossible suposar quina) provenen de kurds.

Com que sabem que degut al *modus operandi* d'alguns Estats (e.g *supra. Situació a la República Àrab de Síria o bé els Kurds Faylis*⁵⁴), hi ha kurds que van quedar en un estatus d'apàtrides, inclourem aquest grup de persones en l'estudi. Encara que cal tenir present que precisament per ser apàtrides i amb les poques dades de que disposem, no tenim idea de quants d'aquests són kurds o no, ja que només apareixen com a "Apàtrides (Kurds)" aquells que ho al·leguen explícitament, però d'altres per evitar problemes al·leguen que provenen de territori siria o qualsevol on hi hagi conflicte, ja que, en alguns casos tenen la percepció que al dir que són Kurds se'ls vincula amb organitzacions com el PKK o els FLK⁵⁵ que la UE considera com a terroristes, i se'ls exclourà de protecció internacional.

Queda molt clar, que a Europa només hi arriba un diminut reducte del total de kurds que busca protecció internacional; al llarg del present treball pretendrem esbrinar quines poden ser les problemàtiques identificables més habituals en que es troben en arribar a l'Estat Espanyol i sol·licitar aquesta protecció. I per aquest motiu examinarem en què consisteix aquesta protecció internacional, i sota quines condicions pot ser atorgada, a més de veure el marc jurídic del dret d'asil i refugi i la seva aplicació concreta des de la perspectiva comunitària i a nivell de l'Estat Espanyol.

⁵³ El 2020 degut a les restriccions de mobilitat internacional causades per la pandèmia de la COVID-19, no el tindrem en compte, ja que, no es pot considerar que sigui representatiu.

⁵⁴ Els Kurds faylis, viuen a la frontera entre l'Iran i l'Iraq. Un grup nombrós de faylis no tenen Estat; viuen en la seva societat sense cap nacionalitat. Ni el govern iranià ni l'iraquí no els reconeixen com a ciutadans, tot i que fa milers d'anys que viuen en aquelles terres i el seu patrimoni està vinculat amb les regions kurdes. **Vid.** Brié, F. (2006). *Iraq : au pays... op. cit. p.195.*

Boochani, B. (2020). *Cap altre amic que les muntanyes*. Barcelona: Raig Verd Editorial. p.348. (peu de pàgina nº 23).

⁵⁵ Els Falcons de la Llibertat del Kurdistan, formen part d'un grup dissident del PKK, que des del 2004 actua pel seu compte.

Vid. CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA., (2019). *Decisión (PESC) 2019/25 del Consejo de 8 de enero de 2019 por la que se modifica y actualiza la lista de personas, grupos y entidades a los que se aplican los artículos 2, 3 y 4 de la Posición Común 2001/931/PESC sobre la aplicación de medidas específicas de lucha contra el terrorismo y se deroga la Decisión (PESC) 2018/1084.*

III. La problemàtica de la minoria kurda en la jurisprudència del TEDH

Després de fer una breu aproximació al conflicte Kurd, i abans de fer un anàlisi del dret d'asil i refugi, contextualitzarem la situació del poble kurd com a minoria nacional perseguida des de la perspectiva jurisprudencial que ens aporta el TEDH.

Per analitzar les violacions de drets humans perpetrades contra kurds, ens referirem bàsicament a la República de Turquia, ja que, és l'únic Estat amb presència significativa de poble kurd que forma part del Consell d'Europa⁵⁶.

Veurem que, tot i que a Turquia no hi ha una situació de guerra⁵⁷ dins les seves fronteres a diferència de Síria, Iraq o l'Iran, no és causa eximent de l'existència de continues violacions dels drets humans contra les diverses minories, ja sigui, en termes de llibertat d'expressió (art. 10 CEDH), de llibertat d'associació (art. 11CEDH) o el dret a la vida privada i familiar⁵⁸ (art. 8 CEDH), entre d'altres.

1. Vulneració de drets polítics i sindicals

Els kurds com a poble amb un sentiment cultural propi sempre han procurat protegir des de les mateixes institucions turques la seva identitat a través d'una alta participació en l'activitat política. Aquest compromís polític ha estat sota l'atenta mirada del govern turc, i més encara del Tribunal Constitucional de la República de Turquia (a partir d'ara, TCAM⁵⁹), i és que de fet una part destacable dels partits polítics kurds que han existit, successivament han estat dissolts o s'han autodissolt mentre el mateix tribunal estava

⁵⁶ Històricament segons les dades de l'informe anual del Tribunal Europeu de Drets Humans, la República de Turquia, ha estat el segon país més condemnat (darrere de la Federació Russa) per violacions dels drets humans dels Estats integrants del Consell d'Europa. **Vid.** ECHR., (2019). "Annual report 2019". *European Court of Human Rights*. p. 132- 137.

⁵⁷ Encara que segurament si que seria qualificable com a conflicte armat. **Vid.** Navarro, I., Royo, J-M., *et al.* (2005). *Alerta! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz*. Quaderns de construcció de Pau (UAB). Barcelona: Editorial Icaria. p. 20.

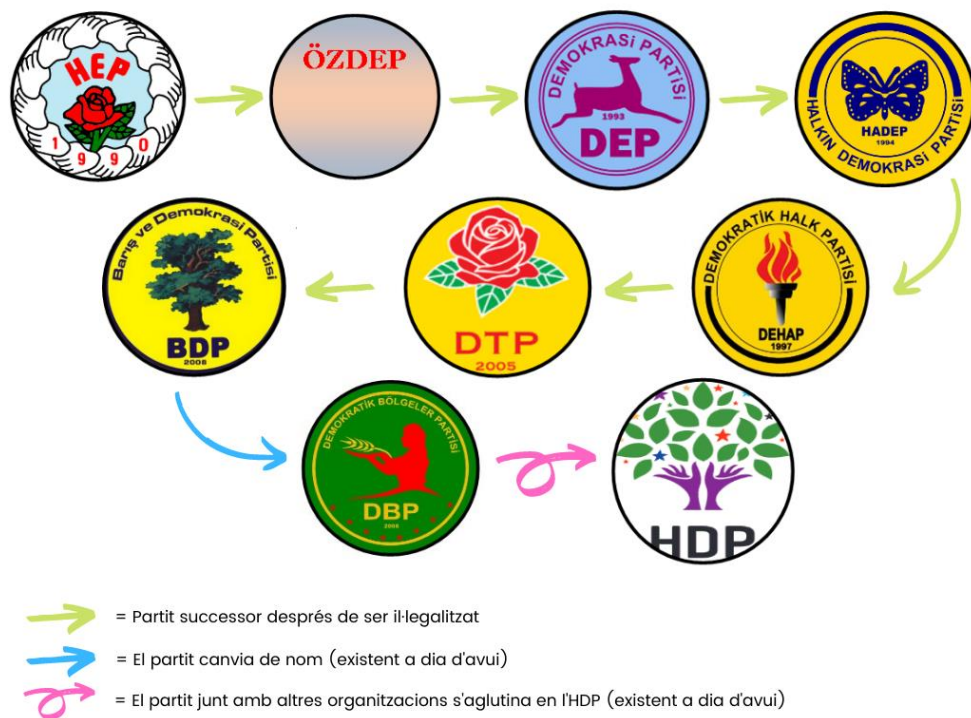
"Entenem **per conflicte armat** "tot enfrontament protagonitzat per grups de diferent tipus (tals com forces militars regulars o irregulars, guerrilles, grups armats d'oposició, grups paramilitars, o comunitats ètniques o religioses que, utilitzant armes o altres mesures de destrucció, provoquen més de 100 víctimes en un any".

⁵⁸ Si anem a l'informe del TEDH veiem que en un històric de 1959- 2019 la majoria de condemnes per violacions de drets humans és sobre el dret a la llibertat d'expressió (art. 10 CEDH), dret a la llibertat i seguretat (art 5 CEDH), dret a un judici just (art. 13CEDH) o respecte a la vida familiar (art.8 CEDH). **Vid.** ECHR., (2019). "Annual ..". *op. cit.* p. 132- 137.

⁵⁹ Tribunal Constitucional de la República de Turquia en turc *Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi*, d'aquí les sigles TCAM.

iniciant un procés de dissolució, sota el pretext, de col·laborar d'alguna manera amb el PKK o bé, de pretendre la desintegració de la República de Turquia.

Ara bé, aquestes sentències de dissolució han anat essent recorregudes davant el TEDH, i en la immensa majoria de sentències, aquest ha acabat dictaminant que Turquia ha violat l'article 11 CEDH⁶⁰ sobre la llibertat de reunió i associació (e.g. *STEDH (Secció 4^a). Cas Yazar, Karataş, Aksoy i le Parti du Travail du Peuple (HEP) contra Turquia*, 9 Juliol de 2002, *STEDH (Secció 2^a). Cas Demir i Parti de la Démocratie (HADEP) contra Turquia*, 14 desembre de 2010, etc.).⁶¹

Gràfic 3. Successió cronològica dels partits kurds més rellevants il·legalitzats pel Tribunal Constitucional de la República de Turquia entre el 1992 – 2021.⁶²

Font: Elaboració pròpia.

⁶⁰ Article 11 CEDH. Llibertat de reunió i d'associació:

"1. Tota persona té dret a la llibertat de reunió pacífica i a la llibertat d'associació, inclòs el dret a fundar sindicats amb d'altres i d'afiliar-se a sindicats en defensa dels seus interessos.

2. L'exercici d'aquests drets no pot ser objecte d'altres restriccions que aquelles que, previstes per la llei, constitueixin mesures necessàries, en una societat democràtica, per a la seguretat nacional, la seguretat pública, per a la defensa de l'ordre i per a la prevenció del crim, la protecció de la salut o de la moral o per a la protecció dels drets i llibertats d'altri. Aquest article no prohibeix que siguin imposades restriccions legítimes a l'exercici d'aquests drets als membres de les forces armades, de la policia o de l'administració de l'Estat."

⁶¹ Així com també STEDH (Sala Plena). *Cas Partie de la liberté et la démocratie (ÖZDEP) contra Turquia* de 8 desembre de 1999, STEDH (Secció 2^a). *Cas Partie socialiste de Turquie (STP) et autres* contra Turquia, de 12 de novembre de 2003, STEDH (Secció 4^a). *Cas Parti de la démocratie (DEP) contra Turquia* de 10 desembre de 2002, etc.

⁶² En aquest gràfic es mostren alguns dels partits polítics kurds il·legalitzats, sempre en base a motius com la voluntat d'acabar amb la integritat territorial o bé de col·laborar amb el PKK. Els únics no il·legalitzats

A continuació analitzarem les sentències dictades pel TEDH, relatives a la il·legalització dels partits ÖZDEP i DEP, l'any 1993 i el 1994, i els arguments que va utilitzar el TCAM, per a procedir-ne a la dissolució⁶³.

El Partit de la Llibertat i la Democràcia (ÖZDEP) fou fundat el 19 d'octubre de 1992, i dissolt el 30 d'Abril de 1993 de forma voluntària, mentre el TCAM iniciava un procediment per decidir sobre la seva dissolució, que el 14 de Juliol de 1993 va acabar amb una sentència confirmant-ne la mateixa, degut a que al programa fundacional hi havia passatges com:

“(...) El Partit Llibertat i Democràcia utilitza mitjans polítics, democràtics i ideològics per a combatre tots els moviments o organitzacions feixistes, fonamentalistes, xovinistes i racistes que obstaculitzen la solidaritat, la unitat i la fraternitat entre els pobles. Tant en la política interior com en l'exterior, l'objectiu del Partit de la Llibertat i la Democràcia és protegir els interessos dels nostres pobles i els de tots els treballadors. L'ÖZDEP és el garant dels valors culturals, laborals, econòmics i polítics de les diferents minories nacionals o religioses i de totes les categories socioprofessionals. (...)”

El nostre Partit garantirà a les minories religioses i nacionals el dret a rendir culte com vulguin, a practicar la seva religió lliurement, a la llibertat de pensament i al respecte dels seus costums, cultures i idiomes. Tot individu tindrà dret a utilitzar els mitjans de comunicació, especialment la ràdio i la televisió. L'ÖZDEP té propostes sobre com determinar i definir els requisits previs per a establir un ordre social que englobi als pobles turc i kurd. (...)”

El Partit Llibertat i Democràcia respectarà plenament el dret del poble kurd a

a data de 23 d'abril de 2021, són el DBP, que està aglutinat junt amb diverses organitzacions, sindicats i partits minoritaris kurds, dins del Partit Democràtic del Poble (*Halkların Demokratik Partisi* o HDP), tot i que la fiscalia, ja ha començat a realitzar moviments per procedir-ne a la il·legalització.

Vid. BBC News. (2021). Turkey moves to ban pro-Kurdish HDP opposition party. *BBC NEWS*. Recuperat de: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-56438070>>. [Accedit el 23 d'Abril de 2020].

⁶³ STEDH (Sala Plena). *Cas Partie de la liberté et la démocratie (ÖZDEP) contra Turquie* de 8 desembre de 1999.

l'autodeterminació per a poder trobar una solució democràtica basada en l'autodeterminació i la igualtat dels pobles. (...)”⁶⁴

El TCAM defensava que el partit amb aquest programa havia infringit els principis de la Constitució i de la Llei de Regulació dels Partits Polítics i considerà que el contingut i els objectius exposats en el programa del partit pretenien acabar amb la integritat territorial i el caràcter laic de l'Estat i la unitat de la nació. Posició que no fou acceptada pel TEDH, que expressava el següent:

“és cert que en el seu programa la ÖZDEP es refereix al dret a l'autodeterminació de les "minories nacionals o religioses", (...) “no obstant això, preses en el seu context, aquestes paraules no animen a buscar la separació de Turquia, sinó que pretenen subratllar que el projecte polític proposat ha d'estar recolzat pel consentiment lliurement donat i democràticament expressat dels kurds.”⁶⁵

A més, el TEDH va reiterar una cita utilitzada en nombroses sentències i segons la qual, *“una de les principals característiques de la democràcia és la possibilitat que ofereix per resoldre els problemes d'un país mitjançant el diàleg, sense recórrer a la violència, fins i tot quan són molestos. La democràcia es nodreix de la llibertat d'expressió. Des d'aquest punt de vista, no pot haver-hi justificació per a obstaculitzar a un grup polític pel mer fet que pretengui debatre en públic la situació d'una part de la població de l'Estat i participar en la vida política de la nació per a trobar, segons les regles democràtiques,*

⁶⁴ Traducció de l'autor dels fragments originals:

“(..) The Freedom and Democracy Party proposes to create a system ruled by peace and fraternity in which our peoples will be entitled to self-determination. The Freedom and Democracy Party uses political, democratic and ideological means to combat all fascist, fundamentalist, chauvinistic and racist movements or organisations hindering solidarity, unity and brotherhood between peoples. Both in domestic and foreign policy, the aim of the Freedom and Democracy Party is to protect the interests of our peoples and those of all workers. ÖZDEP is the guarantor of the cultural, occupational, economic and political values of the various national or religious minorities and of every socio-professional category.(...)”

Our Party will guarantee the religious and national minorities the right to worship as they please, to practise their religion freely, to freedom of thought and to respect for their customs, cultures and languages. Every individual will be entitled to use the media, especially radio and television.

The Freedom and Democracy Party will fully respect the Kurdish people's right to self-determination so that a democratic solution based on the self-determination and equality of peoples can be found.(...)”

⁶⁵ Traducció de l'autor del fragment original:

“It is true that in its programme ÖZDEP also refers to the right to self-determination of the “national or religious minorities”; however, taken in context, those words do not encourage people to seek separation from Turkey but are intended instead to emphasise that the proposed political project must be underpinned by the freely given, democratically expressed, consent of the Kurds. “

solutions capaces de satisfaire a tous interessats.”⁶⁶ Concloent la sentència amb una afirmació que resolvia que la dissolució de la ÖZDEP va ser desproporcionada en relació amb l'objectiu perseguit i innecessària en una societat democràtica, de manera que constata una violació de l'article 11 CEDH.

En una línia molt semblant a la sentència anterior, el 16 de juny de 1994 el TCAM dissolgué el Partit de la Democràcia (a partir d'ara, DEP), al·legant que, “*segons la Constitució turca no es podrà fer cap distinció de tipus polític o jurídic, que sigui fonamentada sobre l'origen ètnic o racial (...)*”. Més endavant el mateix TCAM matisa que la Constitució *no nega que s'afirmin diferències, sinó que prohibeix la propaganda basada en la distinció racial i que pretén acabar amb l'ordre constitucional.*⁶⁷

Per procedir a la il·legalització, la Cort Constitucional pren com a referència les declaracions de l'expresident del partit DEP, Yaşar Kaya fetes a títol individual a l'estranger,⁶⁸ i en les quals es van expressar declaracions com:

*“(...) Soldats armats del Partit de la Democràcia del Kurdistan, la causa del vostre partit representa el vostre nom.(...) Gràcies a la lluita armada, el problema kurd ha sigut reconegut pel poble kurd, el poble turc i la opinió pública internacional.(...) Sense fraternitat entre kurds, no hi haurà Kurdistan (...) L'enemic [fent referència als Estats de Síria, Turquia, Iraq i Iran] té helicòpters cobra. (...)”*⁶⁹

Ara bé, precisament el DEP en un comunicat del seu Comitè Central anomenat “*Crida a la pau del Partit de la Democràcia*” expressa el següent :

⁶⁶ Traducció de l'autor del fragment original:

“(...) one of the principal characteristics of democracy is the possibility it offers of resolving a country's problems through dialogue, without recourse to violence, even when they are irksome. Democracy thrives on freedom of expression. From that point of view, there can be no justification for hindering a political group solely because it seeks to debate in public the situation of part of the State's population and to take part in the nation's political life in order to find, according to democratic rules, solutions capable of satisfying everyone concerned.”

⁶⁷ En la sentència del TCAM, aquest recorda que segons el Tractat de Lausana, una llengua diferent o un origen ètnic diferent no és suficient per definir a un grup en la qualitat de minoria.

⁶⁸ Un dels discursos és corresponent a una manifestació feta a Bonn (Alemanya) i l'altre a Erbil (Iraq).

⁶⁹ Traducció de l'autor del fragment original:

“(...)les soldats armés du parti de la démocratie du Kurdistan, la cause de votre parti représente votre nom. (...) Grace au combat armé, le problème kurde a été reconnu par le peuple kurde, le peuple turc ainsi que l'opinion publique mondiale. (...) L'ennemi a des hélicoptères (de modèle) cobra.(...)”

*“(…) Cal que admetem que sigui quina sigui la duració d’aquesta guerra i el nombre de morts, el problema kurd no es resoldrà d’aquesta manera (…) Si el problema kurd pogués resoldre’s amb la massacre, l’exili i l’exclusió, aquest ja s’hauria resolt. El problema no es de subdesenvolupament ni d’exclusió, ni econòmic, ni de terrorisme. El problema és polític i el seu nom és problema kurd (…) Sense que cedim encara més en els nostres drets i llibertats democràtiques, cal garantir la pau i que es trobin solucions al problema polític. L’Estat ha d’obrir el camí de les negociacions entre els representants legítims dels kurds escollits a tots els nivells (…) El PKK i l’Estat han de declarar un alto al foc i respectar-lo (…)”.*⁷⁰

Tot i aquestes declaracions conciliadores, el TCAM va considerar que amb aquestes el DEP defensava l’existència d’un poble (kurd) diferent del turc, i que indirectament pretén la creació d’un Estat independent que provocaria la destrucció de l’Estat Turc, argument el qual fou contradit pel DEP i sostenint que els discursos polèmics del DEP s’han *“limitat a subratllar la necessitat de desenvolupar la llengua i la cultura del “poble kurd” i a criticar l’actuació de les forces de seguretat, igual que argumenten que la “nació de poble kurd no implica necessàriament que els kurds formin una “nació” separada amb dret a un Estat independent”*⁷¹.

El TEDH confirma que en les declaracions del DEP no s’expressa cap tipus de suport a l’ús de la violència, i afirma que *“(…) És cert que les dues declaracions contenen crítiques severes i hostils a certs comportaments de la seguretat del govern i reivindicacions pro-kurdes”,* però aclareix que *“el Tribunal no està convençut que en aquestes declaracions, els membres del DEP, (…) perseguissin un objectiu diferent al de complir amb el seu*

⁷⁰ Traducció de l’autor del fragment original:

“(…)On doit admettre que, quelque soit la durée de cette guerre et le nombre d’hommes morts, le problème kurde ne se résoudra pas ainsi (…) Si le problème kurde pouvait être résolu avec le massacre, l’exil et l’exclusion, il aurait dû déjà l’être. Le problème n’est ni un problème de sous-développement économique, ni de terrorisme. Le problème est politique et son nom est le problème kurde (…) sans que nous concédions davantage nos droits et libertés démocratiques, il faut que la paix soit assurée et que des solutions politiques soient trouvées (…) Vivre en paix et en liberté est notre droit à nous tous (…) L’Etat devrait ouvrir la voie de négociations avec les représentants légitimes des kurdes, élus à tous les niveaux (…) L’enseignement dans la langue maternelle doit être assuré (…) le PKK et l’Etat doivent déclarer un cessez-le-feu et le respecter.”

⁷¹ Traducció de l’autor del fragment original:

“(…)Il soutient que les discours litigieux des dirigeants du DEP se sont contentés de mettre l’accent sur la nécessité de développer la langue et la culture du «peuple kurde» et de critiquer les agissements des forces de sécurité contre la population d’origine kurde. Le requérant fait valoir aussi que la notion du «peuple» kurde n’implique pas nécessairement le fait que les Kurdes forment une «nation» à part ayant droit à un Etat indépendant. (…)”

deure d'informar sobre les preocupacions dels seus electors”, i acaba sentenciant que d'acord a les afirmacions expressades pel DEP *“la mesure de la dissolution du DEP ne respondait pas à une nécessité sociale impérieuse.”*⁷²

Pel que fa a la reacció del TEDH respecte el discurs pronunciat per l'ex dirigent del DEP, el Tribunal afirma que *“missatges com els expressats per l'ex líder del DEP poden analitzar-se com una aprovació a l'ús de la força com a medi, i a un crit d'alçament”* en un clima que com analitza el Tribunal ja era molt hostil. I és per això que considera que després d'aquest discurs són esperables mesures legals, ara bé, considerant que es tracta del discurs d'un antic dirigent del partit, que es pronuncia a l'estranger en un idioma diferent al turc i davant un públic que no es veu directament afectat per la situació de Turquia, considera que l'impacte potencial sobre *“la seguretat nacional”, “l'ordre públic”* i la *“seguretat o integritat territorial”* de Turquia eren molt limitats, de manera que és excessiva una sanció tant generalista com la dissolució de tot un partit polític, sense oblidar que en aquesta instància, la responsabilitat penal del autor del discurs, ja havia estat depurada. Per això, el TEDH considera que s'ha vulnerat l'article 11CEDH ja que, *“la dissolution du DEP par le discours prononcé par son ancien président à Erbil, au nord d'Irak, ne peut pas être considérée comme proportionnée aux objectifs poursuivis.”*

Aquesta persecució no és tant sols a nivell polític, sinó que també trobem la violació de l'article 11CEDH en l'àmbit sindical o d'altres agents socials. És per això il·lustratiu, el cas *Müslüm Çiftçi c. Turquie*⁷³, en el qual, el senyor Müslüm, veterinari del departament d'agricultura i membre del sindicat Tarim-Gıda Sen, fou detingut en el marc de la seva activitat sindical, mentre estava exercint de forma pacífica (juntament amb 48 companys) una vaga de fam per protestar contra les pressions, els trasllats i mesures disciplinàries que s'havia imposat als funcionaris. La fiscalia els acusava penalment per complicitat

⁷² Traducció de l'autor del fragment original:

“(…) Il est vrai que les deux déclarations comportent des critiques sévères et hostiles à l'encontre de certains comportements du Gouvernement en matière de sécurité et de réclamations pro-kurdes. (...) La Cour n'est pas convaincue que dans ces deux déclarations (...) poursuivaient un but autre que celui de remplir leur devoir de signaler les préoccupations de leurs électeurs. Elle conclut que s'agissant de ces deux déclarations, la mesure de dissolution appliquée au DEP ne correspondait pas à un «besoin social impérieux.(...)”

⁷³ STEDH (Secció 2ª). *Cas Müslüm Çiftçi contra Turquie*, 2 de Febrer de 2010.

amb el PKK, i de donar suport al líder d'aquest grup⁷⁴, a més de protestar contra les detencions dels dirigents del HADEP, fet tipificat a l'article 169 de l'antic Codi Penal Turc. Tot i que fou posat en llibertat sota fiança, fou traslladat com a mesura de represàlia exemplar a un altre municipi en el qual el seu sindicat no disposava de cap tipus de presència. El TEDH considerà finalment que aquesta actuació de l'administració turca, no és compatible en una societat democràtica, i que també en aquest cas s'estava violant altre vegada l'article 11 CEDH en la seva vessant de llibertat d'associació.

2. Vulneració de drets relatius a la llibertat d'expressió

Sense sortir de l'esfera sindical, trobem violacions amb un rerefons relatiu a la llibertat d'expressió, com és el *Cas Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası contra Turquia*⁷⁵, on la polèmica ve degut a que el Sindicat de Treballadors de l'Ensenyança i de la Ciència (amb 167.000 afiliats) integrat en la KESK⁷⁶ (Confederació Sindical de Treballadors del Sector Públic) el 15 de setembre de 2001, va modificar un article dels seus estatuts de manera que establia el següent:

«[Eğitim-Sen] defensa el dret de tots els individus de la societat a rebre en igualtat i llibertat, una ensenyança democràtica, laica, científica i gratuïta en la seva llengua materna »⁷⁷

El sindicat fou condicionat a treure l'últim fragment on establia el dret a rebre una educació “en la seva llengua materna”, o sinó seria dissolt, perquè igual que en el cas *del Partit de la Democràcia i Llibertat (ÖZDEP) contra Turquia*, però en aquest cas l'Assamblea Plenària del Tribunal de Cassació (i no el TCAM com el cas mencionat), es considerava que d'acord amb les lleis internes, la única llengua oficial al país era el

⁷⁴ Abdullah Öcalan, líder del PKK, empresonat a Turquia -encara a dia d'avui- després d'una detenció a Kenya que d'acord amb el mateix TEDH violava diversos articles del CEDH.
Vid. STEDH (Sala Plena). *Case Öcalan versus Turkey* de 12 de Maig de 2005.

⁷⁵ STEDH (Secció 4^a). *Cas Eğitim Ve Bilim Emekçileri Sendikası contra Turquia*, 28 Setembre de 2012.

⁷⁶ La qual sumava aproximadament 137.606 afiliats el 2019.
Vid. KESK. (2021). *Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu*. Recuperat de: <<http://en.kesk.org.tr>>. [Accedit a data de 8 de Març de 2021]

⁷⁷ Traducció de l'autor del fragment original:
« [Eğitim-Sen] défend le droit de tous les individus de la société à recevoir, dans l'égalité et la liberté, un enseignement démocratique, laïque, scientifique et gratuit dans leur langue maternelle. »

turc i no n'hi podia haver cap altre. De manera que la introducció del dret a rebre una ensenyança “en la seva llengua materna” constituïa una vulneració dels article 3 i 42 de la Constitució de Turquia.

Sobre aquest cas el TEDH resolgué que “*tal objectiu que pretén desenvolupar la cultura dels ciutadans la llengua materna de la qual no és el turc, a través de l'ensenyança de la seva llengua materna, no és en si contrària a la seguretat nacional, ni constitueix una amenaça per l'ordre públic*⁷⁸(...)” continua afirmant que plantejar mesures com la dissolució “*no van ser pertinents, ni suficient, i que no guardaven proporció amb les finalitats legítimes perseguides*”⁷⁹.

Altres casos de vulneració del dret a la llibertat d'expressió, en aquest cas en l'esfera política, serien per exemple el cas *Sükran Aydın i altres contra Turquia*⁸⁰, en que en el context de les eleccions parlamentàries de Turquia del 2002, Sükran Aydın, alcaldessa de Bismil, es presentava com a candidata a parlamentària pel partit DEHAP⁸¹.

En campanya electoral, va fer un discurs en kurd al carrer fet que va provocar que fos processada penalment per parlar en kurd durant la campanya electoral⁸². Inicialment fou condemnada a “6 mesos de presó i a una forta sanció econòmica⁸³” però més endavant, en no presentar antecedents se li va rebaixar a una sanció econòmica.

⁷⁸ Ja que l'article 11.2 CEDH només preveu que les restriccions a la llibertat de reunió i associació es puguin donar quan estiguem davant un supòsit on constitueixin mesures necessàries, en una societat democràtica, per a la seguretat nacional, la seguretat pública, per a la defensa de l'ordre i per a la prevenció del crim, la protecció de la salut o de la moral o per a la protecció dels drets i les llibertats d'altri.

⁷⁹ Traducció de l'autor, dels fragments originals:

“(…) tel objectif visant à développer la culture des ressortissants nationaux ayant pour langue maternelle une langue autre que le turc, et ce par l'enseignement de leur langue maternelle, ne va pas en soi à l'encontre de la sécurité nationale ni ne constitue une menace pour l'ordre public. (...)”.

“(…) les chambres réunies de la Cour de cassation n'étaient pas pertinentes et suffisantes, et qu'ils n'étaient pas proportionnés aux buts légitimes poursuivis.”

⁸⁰ STEDH (Secció 2ª). *Cas Sükran Aydın i altres contra Turquia*, de 22 de gener de 2013.

⁸¹ Que com hem vist *supra*. Gràfic 3. va dissoldre's en moment en que el TCAM va iniciar el procediment judicial per a decidir sobre la seva dissolució, en el qual fou efectivament il·legalitzat, ja que com tots els partits que el precedien va ser acusat de donar suport al PKK.

⁸² A la República de Turquia existeix una restricció lingüística en base de l'article 58 de la Llei n° 298 que en aquell moment contenia una prohibició expressa a l'ús en campanya electoral, de qualsevol llengua que no fos el turc.

Aquesta mateixa vulneració la trobem reiteradament amb altres candidats kurds, i fins i tot en la mateixa sentència acabada d'esmentar apareix també en context electoral, però en aquest cas en referent a les eleccions parlamentàries del 2007, el processament penal de Ayhan Erkmen, per haver pronunciat un discurs en kurd, en un míting electoral organitzat pel candidat independent, Alınak. El TEDH es recolza en diversos acords, convenis i conferències internacionals, entre altres amb l'art. 2 de la *Declaració de Nacions Unides de 12 de desembre de 1992 sobre els Drets de les persones pertanyents a minories nacionals o ètiques, religioses i lingüístiques*, o bé en l'article 27 del *Conveni Internacional sobre drets civils i polítics*, en els quals es mostra de forma clara la violació a la llibertat d'expressió que constitueix la prohibició de l'ús de la llengua materna.

En remissió al TEDH ens dirigim al *Fòrum sobre les Qüestions de les Minories del 2009 de Nacions Unides*⁸⁴ i més concretament en el seu dinovè paràgraf on es disposa que:

“No hi hauria d'haver cap prohibició o restricció irraonable en l'ús de cap llengua minoritària durant les campanyes electorals, encara que l'ús de la llengua s'hauria de determinar naturalment avaluant com es pot arribar a les circumscripcions més àmplies possibles. En la mesura del possible, les autoritats electorals haurien de proporcionar informació sobre el vot tant en la llengua oficial com en les llengües minoritàries utilitzades pels votants en les zones on es concentren.”

El TEDH considera que en aquests casos s'està produint una restricció lingüística durant les campanyes electorals, imposada a les persones en les seves relacions amb altres particulars, encara que en el context de reunions públiques. El Tribunal, tot i el marge d'apreciació de les autoritats nacionals considera que la prohibició d'aquesta qüestió i les represàlies conseqüents no responen a una *necessitat social imperant i no són proporcionades a l'objectiu legítim previst pel govern en les seves observacions*, de manera que resol en el sentit que s'està produint una violació de l'article 10 CEDH, que

⁸⁴ OHCHR (12 and 13 November 2009). *Second Session of the Forum on Minority Issues: Minorities and Effective Political Participation 12 and 13 November 2009*. §.19.

Traducció de l'autor del fragment original:

“There should be no prohibition or unreasonable restriction placed on the use of any minority language during election campaigns, although language use should naturally be determined by assessing how the broadest constituencies possible may be reached. As far as possible, electoral authorities should provide voting information in both the official language and those minority languages used by voters in the areas where they are concentrated.”

inclou el “dret de rebre o de comunicar informacions o idees sense que pugui haver-hi ingerència d'autoritats públiques i sense consideració de fronteres” segons el Tribunal permetent així, a les persones “participar en l'intercanvi públic de totes les varietats d'informació i idees culturals, polítiques i socials”.

Ara bé, si sortim del terreny directament polític o sindical, trobem també continues vulneracions de la llibertat d'expressió. Un cas és l'afer *Ulusoy i altres contra Turquia*⁸⁵, en el que el grup teatral “Teatra Jaiyana nü”, va sol·licitar autorització administrativa per interpretar una obra kurda anomenada “Komara Dinan Sermola” (“República dels ximplers”) la qual segons els artistes no aportava cap tipus de missatge polític.

L'autorització fou denegada, així com els recursos presentats en el pertinent tribunal *ad quem*, basant-se entre altres, en exigències d'ordre públic. La resposta del Tribunal Administratiu que desestimà el recurs fou:

*“(...) De l'expedient es desprèn que l'obra en qüestió es representarà en kurd, i que alguns dels autors de la companyia tenien antecedents penals en els que es mencionava delictes la integritat de l'Estat, de manera que l'acte controvertit (la denegació del permís per actuar) pot considerar-se legal i conforme a la legislació pertinent, ja que la representació de l'obra era susceptible d'incitar al poble a l'odi i al separatisme ètnic (...)”*⁸⁶

I per aquest motiu els demandants al·leguen que en aquesta prohibició hi ha una ingerència injustificada del seu dret de gaudir del l'article 10 CEDH.

El TEDH tot i que, entén que aquest tipus de prohibició serveixi per tal de preservar l'ordre públic i prevenir el delictes, i s'imposà abans de la representació, donada la delicada situació de terrorisme que hi havia en el país en aquella època, considera que a la llum de la llibertat artística (la qual queda inclosa en la llibertat d'expressió), i tenint en compte que l'obra ja havia estat representada anteriorment en alguns festivals; sense que això causes cap tipus de desordre públic, així com valorant el contingut de l'obra, el Tribunal va considerar que aquesta actuació per part dels “tribunals turcs és una

⁸⁵ STEDH (Secció 2ª). *Cas Ulusoy et autres contre Turquie* de 3 de Maig de 2007.

⁸⁶ Traducció de l'autor del text original:

“(...) Il ressort du dossier que la pièce en question sera interprétée en kurde, [et que] certains des acteurs de la troupe avaient des casiers judiciaires dans lesquels étaient mentionnés des crimes contre l'intégrité de l'État. [Dès lors,] l'acte litigieux peut passer pour légal et conforme à la législation pertinente, étant donné que la représentation de la pièce risquait d'inciter le peuple à la haine et au séparatisme ethnique (...)”.

ingerència que no es pot considerar necessària en una societat democràtica”, confirmant doncs que s’havia produït una violació de la llibertat d’expressió continguda en l’article 10 de la CEDH.

Mantenint-nos en l’àmbit cultural, és força rellevant també la sentència *Yasar Kemal Gökçeli c. Turquie*⁸⁷ (en la mateixa línia vid. *STEDH (Secció 1^a). Cas Dagtekin contre Turquie de 13 de Gener de 2005*), en la qual el cas tracta del segrest d’un llibre de l’escriptor Yasar Kemal, que conté un recopilatori d’articles en els que es critica i comenta la política de les autoritats turques davant el *problema kurd* i on el que es vé a demanar al govern és que modifiqui la Llei Antiterrorista per salvar la llibertat d’expressió. Els articles del llibre són molt crítics amb el govern turc, i hi trobem fragments com:

“ (...) *Van cremar quasi tots els boscos de l’Anatòlia Oriental amb el pretext que els guerrillers s’amagaven allà. (...)*”

“*Els dirigents del país han arribat a tal extrem que, des de la fundació de Turquia, la llibertat d’expressió s’ha convertit en el més greu dels delictes, i per això la gent és arraconada a la presó, assassinada o expulsada. (...)*”⁸⁸

En aquest cas els tribunals turcs sostenen el segrest del llibre així com la pena d’un any i vuit mesos de presó i una multa econòmica, amb els mateixos arguments que la resta de sentències anteriors, és a dir, que en aquest cas el llibre, incita expressament a l’hostilitat i a l’odi basats en la distinció de raça i origen. El TEDH considera com s’ha vist en els casos anteriors que la llibertat d’expressió és un dels fonaments essencials d’una societat democràtica i una de les condicions principals pel seu progrés, considera a més que, en aquest cas tampoc es dona una *necessitat social imperiosa*, de manera que considera que la República de Turquia ha violat la llibertat d’expressió, “*condemnant de forma desproporcionada en relació als objectius perseguits*”.

⁸⁷ STEDH (Secció 2^a). *Cas Yasar Kemal Gökçeli contre Turquie* de 4 de Març de 2003.

⁸⁸ Traducció de l’autor del text original:

“(...) *Ils ont brûlé la quasi-totalité des forêts de l’Est de l’Anatolie sous prétexte que la guérilla s’y cachait. (...) Les dirigeants du pays sont allés si loin que depuis la fondation de la Turquie, la liberté d’expression est devenue le plus grave des crimes, et à cause de cela des individus sont piétinés en prison, tués ou chassés (...).*”

3. Vulneració del dret a la vida i a la prohibició contra la tortura

Arribant al que podríem considerar el dret més crític com és el dret a la vida i per finalitzar aquest anàlisi jurisprudencial, ens trobem el *Cas Orak contre Turquie*⁸⁹, el 1993 Abdulsalam Orak, amb només 23 anys, va ser detingut per la policia turca per està implicat presumptament en activitats del PKK. A comissaria fou torturat i davant un estat de salut agreujat fou hospitalitzat i diagnosticat amb *azotèmia prerrenal* i amb el cos ple de ferides, així com contusions hemorràgiques i inflamació cerebral, signes evidents de desnutrició i una llarga llista de lesions que finalment li provocaren la mort. Malgrat les denúncies, no es va arribar a realitzar una investigació efectiva sobre els fets, pel que finalment el TEDH, condemna el govern pel seu incompliment de protegir la vida dels detinguts, així com de les tortures i tractes degradants i inhumans que els informes mèdics acrediten, violant d'aquesta manera el dret a la vida i a la prohibició a la tortura, recollits en els article 2 i 3 CEDH.

4. Reflexions generals

Veiem doncs, que la dinàmica de Turquia respecte l'afer kurd i sota el pretext de protegir el seu *ordre públic*, davant la *hostilitat i odi generats en la distinció de raça i origen*, que consideren que genera -indirectament- la llengua kurda, la pràctica de la cultura kurda, o tot el que acabi representant, una realitat diferent de la turca, és que els tribunals turcs, ho anul·lin, il·legalitzin i persegueixin.

Si tenim en compte que a Turquia malgrat formar part del Consell d'Europa, és a dir, malgrat estar sotmesa a un cert "control", ja hi ha aquest volum de violacions sistemàtiques, és fàcilment deduïble, que totes les violacions de drets humans exposades *supra*. II, en la República Àrab de Síria, la República Islàmica de l'Iràq i la República d'Iraq (estats en els que no existeix aquesta estructura correctora davant de vulneracions de drets humans) són tant sols una fracció molt minoritària de les vulneracions que es produeixen diàriament contra el poble kurd a l'orient mitjà.

⁸⁹ STEDH (Secció 1ª). *Cas Orak contre Turquie*, de 14 de Febrer de 2002. I en la mateixa línia *vid.* STEDH (Secció 2ª). *Cas Baltas contre Turquie*, de 20 de Setembre de 2005.

A més, tot i que, aquesta classificació de vulneracions realitzada, respon a un criteri purament subjectiu, ja que, la majoria de sentències podrien haver estat subjecte de desenvolupament sota diversos dels apartats mencionats, queda bastant clar, que a pesar de la situació comentada de no existir oficialment un conflicte bèl·lic directament contra la població kurda a la República de Turquia, si que hi ha una forta tendència a la repressió cultural i política vers aquests per part del govern nacional *-com ho fa també amb les altres minories del país-*, i que com veurem més endavant en la definició de les condicions necessàries per considerar una persona refugiada, és com a mínim discutible el no compliment d'aquests requeriments exigits per l'atorgament del dret d'asil i l'estatut de refugiat, sobre tot en la vessant dels temors a ser perseguits per motius de religió⁹⁰, pertinença a un determinat grup social o opinions polítiques. Situació que promou la fugida de molts membres de minories ètniques i en particular dels kurds, en cerca de protecció internacional.

⁹⁰ La persecució per motius religiosos no es dona tant a Turquia com si que es produeix en canvi a Iran, Iraq o Síria on el xiisme hi és fortament present, com s'ha comentat *supra. II. p. 9*.

IV. Marc legal del dret d'asil i refugi

Abans d'iniciar l'estudi estrictament legal del tema que ens ocupa, és fonamental remarcar que, encara que trobarem diverses normatives que s'ocupen del tracte dels estrangers, la nostra recerca, donat que el que ens interessa és veure el procés legal en que es veuran sotmesos els sol·licitants de protecció internacional kurds, orbitarà entorn al dret d'Asil i Refugi. Si bé és cert però, que hi ha una forta vinculació amb les lleis d'estrangeria, ja que, de no atorgar-se la protecció internacional en cap de les seves vessants, seran d'aplicació aquestes lleis d'estrangeria.

En els següents apartats farem una aproximació a la regulació del dret d'asil i refugi, fent diferenciació entre la normativa internacional, sobre tot, a partir dels Convenis més destacats. Més endavant realitzarem una breu explicació de la normativa comunitària en aquesta matèria, i per últim, veurem com i on es troba regulada en l'ordenament de l'Estat Espanyol.

1. Marc normatiu del Dret Internacional

Són cada vegada més freqüents les mostres de preocupació per part de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pel deteriorament o vulneració dels drets dels refugiats en molts països, ja sigui per l'absolut col·lapse que ha provocat l'arribada massiva d'aquests, bé per unes polítiques totalment restrictives, o per ser víctimes d'atacs xenòfobs constants. Aquesta situació s'agreuja quan arriben, temporals, el fred de l'hivern, i actualment amb la COVID-19.

Si tenim en consideració les paraules de l'Alt Comissionat, l'asil és un tipus de dret que per l'objecte que regula, no hauria d'estar condicionat a excepcions. Com assenyala ACNUR: *“Tots els sol·licitants d'asil i refugiats, sense excepció, gaudeixen dels drets i llibertats fonamentals, puntualitzats en els instruments internacionals de drets humans. Per tant, la protecció dels refugiats s'ha de contemplar en el context més ampli de la protecció de drets humans”*⁹¹.

⁹¹ OACDH. (2011). *La protección internacional de refugiados de las Américas*. Ecuador. p.7.

Drets que sovint sembla que si es gaudeixen, és més per la pressió social i de determinades organitzacions humanitàries, que no per la voluntat política, i en aquesta línia segons BOBBIO, *“el problema de fons relatiu als drets humans, no és avui tant el de justificar-los, com el de protegir-los.”*⁹²

A continuació veurem els instruments previstos al dret internacional en el context de la protecció internacional.

1.1 El dret d'asil

El dret d'asil es veu reconegut inicialment com a tal, per la Declaració Universal dels Drets Humans (d'ara endavant, DUDH) i la Declaració sobre l'Asil Territorial de l'Assemblea General de Nacions Unides, adoptada mitjançant la Resolució 2312 (XXII) el 14 de desembre de 1967. Queda recollit en l'article 14 DUDH de 1948 de la següent manera:

“1. En cas de persecució, tota persona té dret a buscar asil, i gaudir d'aquest en qualsevol país.

2. Aquest dret no podrà ser invocat contra una acció judicial realment originada per delictes comuns o per actes que s'oposen als propòsits i principis de les Nacions Unides”

Pel que, com observa FERNANDEZ ARRIBAS, l'asil és un dret humà del qual es reconeix el dret a buscar-lo i a gaudir-lo una vegada ja ha sigut atorgat, però no el dret a que li sigui atorgat.⁹³ És per tant, un dret que pels Estats suposarà una obligació de no impedir que els subjectes busquin asil, ara bé, precisament per no tenir el dret/obligació a l'atorgament de l'asil suposa que forma part de la potestat de l'Estat receptor, l'acceptació o no del subjecte sol·licitant, implicant per tant, una gran discrecionalitat dels Estats.

Així mateix, a nivell europeu la Carta Europea dels Drets Fonamentals, en el seu article 18, també garanteix el dret d'asil dins el respecte de les normes de la Convenció de

⁹² Bobbio, N. (1991). *El tiempo de los derechos*. Madrid: Editorial Sistema. p.61.

⁹³ Fernández-Arribas, G. (2007). *Asilo y Refugio en la Unión Europea*. Granada: Editorial Comares. p. 12.

Ginebra de 1951 i el Protocol de Nova York de 1967 sobre l'Estatut dels Refugiats i de conformitat amb el Tractat Constitutiu de la Comunitat Europea.

A nivell doctrinal, per asil, tal i com ho indica VALLE GÁLVEZ, entenem: “(...) *un conjunt de garanties provisionals d'entrada i estància, que es concedeix a un estranger per l'Estat d'Acollida, discrecionalment i amb caràcter previ al reconeixement jurídic-administratiu de l'estatut de refugiat de la Convenció de Ginebra*”, afegint a més, que, l'asil “*seria també la posterior protecció territorial de l'Estat, conseqüència de la determinació de la condició de refugiat, que es concedeix segons les normes internes estatals articulades sobre la base de la Convenció de Ginebra.*”⁹⁴

1.2 L'Estatut de refugiat

Aquest dret, es troba inicialment en la Convenció de Ginebra de 1951 i desenvolupat pel Protocol de Nova York de 1967. Tot i que no existeix una definició unànime pel que fa a l'estatut de refugiat, la majoria de països s'acullen a la que proporciona l'article 1 de la Convenció de Ginebra⁹⁵ de 1951, delimitant el concepte de refugiat com aquell que “*degut a temors fundats de ser perseguit, per raó de raça, religió, nacionalitat, pertinença a un determinat grup social o opinions polítiques, es troba fora del país de la seva nacionalitat i no pugui, o a causa d'aquests temors, no vulgui acollir-se a la protecció de tal país; o que, mancant de nacionalitat i trobant-se, a conseqüència de tals*

⁹⁴ Del Valle Gálvez, A. (2000): La libre circulación de personas en el espacio de libertad, seguridad y justicia. En López Escudero, M. y Martín Y Pérez de Nanclares, J., *Derecho Comunitario material*. Madrid: Editorial McGraw Hill. p. 57.

També queda definit per DIEZ DE VELASCO, com “*la protecció que un estat ofereix a persones que no són nacionals seus i la vida de les quals corre perill per actes, amenaces i persecucions de les Autoritats d'un altre Estat o fins i tot, per persones o multituds que hagin escapat de control d'aquestes autoritats*”, pel que, ens n'adonem que conceptualment és una institució molt ample, en contraposició amb el concepte de refugiat.

Vid. Díez de Velasco, M. (2018). *Instituciones de Derecho Internacional Público*. Madrid: Editorial Tecnos. p. 636.

⁹⁵ És de destacar, que el Conveni de Ginebra de 1951, d'acord amb el seu article 1, s'aplicarà tant sols en l'àmbit temporal dels fets anteriors a l'1 de gener de 1951. Ara bé, el Protocol de Nova York de 1967, elimina aquest àmbit d'aplicació temporal en el seu article 1.2, on hi disposa el següent:

A l'efecte del present Protocol i excepte en el que respecta a l'aplicació del paràgraf 3 d'aquest article, el terme "refugiat" denotarà tota persona compresa en la definició de l'article 1 de la Convenció, en la qual es donaran per omeses les paraules "com a resultat d'esdeveniments ocorreguts abans del 1r de gener de 1951 i ..." i les paraules "... a conseqüència de tals esdeveniments", que figuren en el paràgraf 2 de la secció A de l'article 1.

esdeveniments, fora del país on abans tingués la seva residència habitual, no pugui o, a causa d'aquests temors, no vulgui tornar a ell.”

Cal indicar, com així ho observa la doctora FERNANDEZ ARRIBAS⁹⁶, que l'atorgament de l'estatut de refugiat no és un acte constitutiu, sinó declaratiu.⁹⁷ Aquesta afirmació es deu a que la persona esdevé refugiada des de l'instant en que es donen en ella els trets definitius de tal condició, de manera que quan l'Estat “atorga aquest estatut”, el que realment està fent és reconèixer formalment la condició de refugiat del subjecte. Aquest reconeixement comporta l'aplicació del principi de non-refoulement que veurem a continuació.

1.3 El principi de non-refoulement

L'efecte principal que es derivava del reconeixement de la Condició de Refugiat, conforme al Conveni de Ginebra de 1951, era la no devolució del sol·licitant d'asil, fet que implicava la prohibició d'expulsar o tornar al refugiat a la frontera del territori en el que la seva vida o llibertat perillés.

Encara que, el Conveni de Ginebra de 1951, no proporciona a un individu un dret subjectiu d'asil, ja que, com hem comentat, aquest dret forma part de la decisió de cada Estat d'acord amb la seva sobirania. Tal i com afirma PEREZ BARAHONA⁹⁸ “*l'article 33 del Conveni de 1951 s'ha positivitzat*” és a dir, el principi de non-refoulement, que impedeix als Estats expulsar o retornar forçosament a un estranger a qualsevol país, en el que se li violessin els seus drets humans fonamentals, adquireix autèntica categoria de *ius cogens*.

El principi opera tant respecte a qui ja hagi obtingut l'estatut de refugiat, conforme a la

⁹⁶ Fernández-Arribas, G. (2007). *Asilo y Refugio...* op. cit. p. 7.

⁹⁷ Encara que hi ha opinions doctrinals que defensen que el refugi és en realitat, un determinat grau d'asil. **Vid.** Kahale Carrillo, D. (2010). Asilo, refugio e inmigrante. Dins de Kahale Carrillo, D. *El Derecho de asilo frente a la violencia de género*. (pp. 105-115). Madrid: Editorial Centro de Estudios Ramón Areces. p. 110.

⁹⁸ Pérez Barahona, S. (2003). “El Estatuto de “Refugiado” en la Convención de Ginebra de 1951”. *Revista Electrónica de Derecho de la Universidad de La Rioja*, n° 1, p. 225-250 DOI: <https://doi.org/10.18172/redur.3840>. pp. 232-237

Convenció de 1951, com també, juga respecte a tot sol·licitant d'asil⁹⁹, i fins i tot, també s'ha vist ampliat, tal com afirma el mateix PEREZ BARAHONA *en altres camps, com els procediments d'extradició d'un refugiat a un Estat en el que hi hagi raons per a pensar que pugui ser perseguit*. De manera, que com podem apreciar, el principi de non-refoulement ha sobrepassat els límits inicialment previstos, fins i tot, estenent-se també a aquells casos en que d'acord amb l'article 31 del Conveni de Ginebra, els sol·licitants d'asil que entrin il·legalment, al·leguin justificadament aquesta presència.¹⁰⁰

En aquest sentit trobem el *Cas S.F i altres contra Suècia, de 15 maig de 2012*¹⁰¹, on malgrat no parlar-se directament del principi de non-refoulement, el TEDH considera que deportar a l'Iràn a tres ciutadans d'origen kurd i persa, activistes polítics contra el règim iranià, comportaria una vulneració de l'article 3 CEDH, i per tant, suposaria posar en perill la integritat física d'aquestes persones.

2. Marc normatiu de la Unió Europea

El dret d'asil es regula de forma comunitària per primera vegada amb el Tractat d'Amsterdam signat el 1997, i amb aquest, es crea l'Espai de Llibertat, Seguretat i Justícia, per tal de facilitar que es doni una lliure circulació de persones i un espai lliure de fronteres interiors. De manera que, i en aplicació de l'Acord de Shengen de 1990, s'apliquen plenament les disposicions relatives a la supressió de controls en les fronteres

⁹⁹ *Ibidem. op. cit.* p.9

¹⁰⁰ En aquest sentit, és remarcable que a la pràctica s'han donat situacions en què, a les sol·licituds d'asil manifestament mal fonamentades se'ls denegava fins i tot la seva admissió a tràmit, de manera que s'expulsava als sol·licitants d'asil, buidant així, de contingut l'obligació de non-refoulement. En aquest aspecte i tenint en compte el *Manual de Procediments i Criteris per a determinar la condició de refugiat* en el qual en els punts 203 i 204 del seu apartat "B" sobre la determinació dels fets, s'hi estableix el "benefici del dubte" que és necessari que se li concedeixi al sol·licitant, i d'acord amb la interpretació que fa LOPEZ GARRIDO, les autoritats estatals caldrà que admetin a tràmit la demanda d'asil, per a determinar si està efectivament mal fonamentada, de manera que l'obligació del non-refoulement no es podria deixar d'aplicar quan ni tant sols s'ha produït un examen de la sol·licitud. *Vid. Infra. STJUE (Sala Primera), nº 2020\44. Cas LH contra Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (C-564/18), de 19 març de 2020.* p. 42. Ens trobem també situacions atípiques en el sentit que hi ha *refugiats en òrbita*, és a dir, que l'Estat que rep els refugiats no es considera responsable de la seva sol·licitud i els envia a un altre Estat -que no podrà ser l'Estat del que fuig-.

Vid. ACNUR. (2011) Manual de Procedimientos y criterios para determinar la Condición de Refugiado en virtud de la Convención de 1951 y el Protocolo de 1967 sobre el Estatuto de los Refugiados. També López Garrido, D. (1991). El derecho de asilo. Madrid: Editorial Trotta-Ministerio de Asuntos Sociales.

¹⁰¹ STEDH (Secció 5ª). *Cas S.F i altres contra Suècia, de 15 maig de 2012.*

interiors i la circulació de persones, pel que, l'asil i la problemàtica que comporta passa de ser un assumpte intern, a requerir d'una visió i gestió comunitària entre els Estats adherits a l'Acord.

És amb el Tractat de Lisboa del 2007, que es comencen a desenvolupar uns estàndards uniformes sobre el dret d'asil, i s'inclou l'article 80 TFUE, segons el qual es disposa que les polítiques de la UE es regiran pel principi de solidaritat i de repartiment equitatiu de la responsabilitat entre els Estats Membres.

Malgrat tot, la darrera dècada, s'ha reformat el Sistema Europeu Comú d'Asil (d'ara endavant SECA) (*vid. Infra. IV. 2.1*), amb l'objectiu de fer de la Unió Europea un espai únic de protecció dels sol·licitants d'asil, basat en la plena i inclusiva aplicació del Conveni de Ginebra i en els valors humanitaris compartits per tots els Estats Membre d'una banda, i de l'altre i tal com així ho disposa el Llibre Verd de la UE presentat per la Comissió el 2007¹⁰², amb els objectius d'assolir “*un nivell de protecció més elevat i una major uniformitat de la protecció en tot el territori de la UE i garantir un major grau de solidaritat entre els Estats membres de la UE*”.

Amb aquesta ambició es dicten a la UE una sèrie d'instruments normatius, que incideixen sobre uns àmbits materials¹⁰³ que queden sustentats per l'actual article 78 del TFUE, sota el qual “*la Unió desenvoluparà una política comuna en matèria d'asil, protecció subsidiària i protecció temporal destinada a oferir un estatut apropiat a tot nacional d'un tercer país que necessiti protecció internacional i a garantir el respecte del principi de no devolució*” ajustant-se sempre al Conveni de Ginebra del 1951 i al Protocol de Nova York de 1967.

¹⁰² COMISIÓN DE LAS COMUNIDADES EUROPEAS. (2007). *Libro Verde sobre el futuro sistema europeo común de asilo*. p.3.

¹⁰³ Vargas Gómez-Urrutia, M. (20 noviembre 2012). *El Sistema Europeo Común de Asilo. Marco normativo de referencia*. [Conferencia inauguración del curso académico 2015-16], UNED, Egea de los Caballeros (Zaragoza). Recuperat de: http://e-spacio.uned.es/fez/eserv/bibliuned:DptoDEMP-FDER-DIP-Mvargas48/Vargas_Marina_2015_Ponencia_Asilo.pdf. [Accedit el 9 de Febrer de 2021]. p.8.

2.1 El Sistema Europeu Comú d'Asil

El SECA, està constituït per cinc instruments¹⁰⁴ que pretenen assegurar que els Estats Membres ofereixin una major protecció als sol·licitants d'asil i harmonitzar l'actuació i els criteris bàsics a tenir en compte. Aquests són:

- ***Directiva sobre el Procediment d'Asil 2013/32***¹⁰⁵: El que busca és facilitar l'adopció de decisions més justes, ràpides i encertades, i per aquest motiu regula tot el procediment de sol·licitud d'asil, des de la presentació fins a les vies de recurs o mesures aplicables en cas de fuga. A diferència de la directiva que la precedeix,¹⁰⁶ l'actual fixa unes normes més clares per a la sol·licitud, amb uns mecanismes específics.¹⁰⁷

Respecte aquesta Directiva, és interessant la STJUE en el cas C-564/18¹⁰⁸, en el qual una de les parts era un kurd (Sirià), que provenia de Sèrbia que a més de sol·licitar protecció internacional, al·legava que volia estudiar arqueologia a Europa. En aquest cas el tribunal hongarès pregunta al TJUE via qüestió prejudicial, si pot considerar-se vàlida una denegació de protecció internacional per considerar-la inadmissible (segons el dret hongarès) quan el sol·licitant provingui d'un país en que no hagi estat exposat a persecució ni risc de danys greus. El TJUE respon a la qüestió que la Directiva 2013/32, s'interpreta en el sentit que “(...)s'oposa a una normativa nacional que permeti denegar una sol·licitud de protecció internacional per considerar-la inadmissible quan el sol·licitant hagi arribat al territori de l'Estat Membre del que es tracta, per un

¹⁰⁴ Encara que, tot i no considerar-se part del paquet normatiu del SECA, també són rellevants: la *Directiva 2003/86 del Consell, de Reagrupament Familiar*; la *Directiva 2003/109 per als nacionals de tercers països i residents de llarga durada* i per últim, la *Directiva 2001/55 del Consell de Protecció Temporal en cas d'afluència massiva de persones desplaçades i mesures de foment d'un esforç equitatiu entre els Estats Membres per acollir aquestes persones i assumir les conseqüències de la seva acollida*.

¹⁰⁵ Directiva 2013/32/UE del Parlament Europeu i del Consell, de 26 de juny de 2013, sobre procediments comuns per a la concessió o la retirada de la protecció internacional (aplicable doncs del 21 de juliol de 2015).

¹⁰⁶ Directiva 2005/85/CE del Consell, d'1 de desembre de 2005, sobre normes mínimes per als procediments que han d'aplicar els Estats membres per a concedir o retirar la condició de refugiat.

¹⁰⁷ Per exemple, en les fronteres, pretenent que qualsevol persona que desitgi sol·licitar el dret d'asil, pugui fer-ho d'una manera ràpida i eficaç.

¹⁰⁸ STJUE (Sala Primera), n° 2020\44. Cas LH contra Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, (C-564/18), de 19 març de 2020.

país en el que no hagi estat exposat a persecució ni a risc de danys greus o en el que se li garanteixi un nivell adequat de protecció (...)". De manera que veiem com un cas en que si depengués del dret intern de l'Estat membre en qüestió s'hauria denegat automàticament la sol·licitud, i en canvi, gràcies a aquest normativa i al sistema comú, en aquest cas Hongria queda obligada a resoldre la sol·licitud entrant en el fons del cas, i d'aquesta manera atorgant més garanties al sol·licitant.

- ***Directiva sobre les Condicions d'Acollida 2013/33¹⁰⁹***: Pretén harmonitzar les normes d'acollida a tots els Estats de la UE, adoptant disposicions comuns, de manera que; inclou un llistat comú de motius de detenció que contribuirà a evitar les pràctiques de detenció arbitràries i que limitarà la detenció al període més breu possible; de la mateixa manera que es restringirà la detenció d'aquelles persones més vulnerables (com són els menors) i també inclourà a més, condicions específiques d'acollida en els centres de detenció, com l'accés a l'aire lliure i les possibilitats de comunicació amb advocats, organitzacions no governamentals i familiars. A més d'acord amb aquesta directiva els sol·licitants tindran dret a accedir a una feina en un termini màxim de nou mesos.
- ***Directiva sobre els Requeriments 2011/95¹¹⁰***: En aquesta s'especifiquen els motius que donaran lloc a la concessió de la protecció internacional, i es pretén millorar la qualitat del procés decisor i assegurar que qui fugi de guerres, persecucions i tortura siguin tractats de manera justa i igualitària. Amb aquesta norma a més, de determinar els motius que s'han de precisar per la concessió de la protecció internacional, s'assegura també que hi hagi més atenció en els interessos dels menors i els aspectes de gènere en el moment de l'avaluació de les sol·licituds.

¹⁰⁹ Directiva 2013/33/UE del Parlament i el Consell de la Unió Europea, de 26 de juny de 2013, per la que s'aproven normes per a l'acollida dels sol·licitants de protecció internacional (aplicable des del 21 de juliol 2015).

¹¹⁰ Directiva 2011/95/UE del Parlament i el Consell de la Unió Europea, de 13 de desembre de 2011, per la que s'estableixen normes relatives als requeriments pel reconeixement de nacionals de tercers països o apàtrides com a beneficiaris de protecció internacional, a un estatut uniforme pels refugiats o per les persones amb dret a protecció subsidiària i al contingut de la protecció concedida

- **Reglament de Dublín 604/2013¹¹¹**: Implica que la responsabilitat d'examinar sol·licituds, recaigui en l'Estat Membre que hagi tingut el paper més actiu en l'entrada o residència del sol·licitant a la UE. S'incrementa l'eficàcia del sistema, a través d'una entrevista personal obligatòria i l'amplificació de possibilitats de reunificació familiar respecte del reglament que el precedeix¹¹². També garanteix el dret de recurs davant d'una decisió de trasllat, així com l'obligació de facilitar assistència jurídica gratuïta a qui ho sol·licita.

En definitiva es busca determinar l'Estat responsable d'examinar una sol·licitud d'asil, i en paraules de VARGAS GÓMEZ-URRUTIA *evitar el fenòmen consistent en que els sol·licitants d'asil es dirigeixin al país que ofereix més avantatges (asylum shopping) i, al mateix temps, garantir que el cas de cada sol·licitant d'asil, sigui tractat per un sol Estat Membre.*¹¹³

En aquest Reglament, el sol·licitant té dret a que es preservi la seva unitat familiar de manera que si un Estat Membre coneix de la sol·licitud d'algun integrant de la família, haurà de conèixer de les sol·licituds dels altres membres de la família, així com el dret a que aquests procediments no s'estenguin més d'11 mesos, si el resultat és el d'empara, i de 9 mesos si el resultat és tornar-la al seu lloc de procedència¹¹⁴.

¹¹¹ Reglament 604/2013 del Parlament i el Consell de la Unió Europea, de 26 de juny de 2013, per la que s'estableixen els criteris i mecanismes de determinació de l'Estat Membre responsable de l'examen d'una sol·licitud de protecció internacional presentada en un dels Estats Membres per un nacional d'un tercer país o un apàtrida (aplicable des del dia 1 de gener de 2014).

¹¹² Reglament 343/2003 del Consell, de 18 de febrer de 2003, per la que s'estableixen els criteris i mecanismes de determinació de l'Estat Membre responsable de l'examen d'una sol·licitud d'asil presentada en un dels Estats Membres per un nacional d'un tercer país.

¹¹³ Vargas Gómez-Urrutia, M. (20 noviembre 2012). *El Sistema Europeo... op.cit.* p.8.

N. del A: Realment l'autora utilitza aquesta definició quan examina el Reglament de Dublín II, i no l'actual, però hem cregut convenient citar aquestes paraules, que per altre banda són també perfectament vàlides pel Reglament de que parlem (Dublín III), ja que, fan molt entenedora la problemàtica que es pretén resoldre amb aquest instrument normatiu.

¹¹⁴ OFICINA DE PUBLICACIONES DE LA UNIÓN EUROPEA. (2014). *Un Sistema Europeo Común de Asilo*. Luxemburg: Unió Europea. Recurs Recuperat de: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/ceas-fact-sheets/ceas_factsheet_es.pdf. [Accedit a data de 7 de Febrer de 2021]. p. 9.

Ara bé, en aquest Reglament com és freqüent en la legislació de la UE, hi ha definicions terminològiques que es deixen a mans dels Estats Membres, de manera que si aquests no són diligents, es poden trobar en problemes posteriors, com és el cas C-528/15¹¹⁵ on la policia txeca detén diversos kurds nacionals iraquians que havien marxat del camp de refugis d'Hongria per trobar-se amb els seus familiars a Alemanya, tot i que, havien sol·licitat l'asil a Hongria. En no trobar-se correctament definit el concepte de *risc de fuga* dins l'ordenament jurídic txec, la policia es veu obligada ha deixar en llibertat aquests sol·licitants d'asil.

- **Reglament de Eurodac¹¹⁶:** D'acord amb aquest, es crea una base de dades dactilars, amb les empremtes dels sol·licitants d'asil, les quals serviran tant per finalitats d'asil, com per les forces de policia nacionals i l'Europol per a investigacions criminals, sempre i quan, aquest ús policial sigui en últim rati.

Tots aquests formen el paquet legislatiu anomenat SECA, i que pretén fixar un marc de normes més rigoroses i procediments comuns per garantir als sol·licitants d'asil, igualtat de tracte en un sistema just i transparent. La mateixa Comissió Europea diu textualment que “*la política d'asil no pot ser una loteria, els Estats membres, tenen la responsabilitat col·lectiva d'acollir als sol·licitants d'asil en condicions dignes, assegurant que se'ls proporciona un tracte equitatiu i que en el seu cas s'examina d'acord amb les normes uniformes que garanteixin un resultat semblant amb independència del lloc de presentació de la sol·licitud*”¹¹⁷. Encara que, com afirma VINGURI CORDERO¹¹⁸, les qüestions relatives a la seguretat han rebaixat substancialment les garanties previstes pel

¹¹⁵ STJUE (Sala Segona). *Cas Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie i Salah Al Chodor*, (C-528/15), de 15 març de 2017.

¹¹⁶ Reglament (UE) n° 603/2013 del Parlament Europeu i del Consell, de 26 de juny de 2013, relatiu a la creació del sistema «Eurodac» per a la comparació de les impressions dactilars per a l'aplicació efectiva del Reglament (UE) n° 604/2013, pel qual s'estableixen els criteris i mecanismes de determinació de l'Estat membre responsable de l'examen d'una sol·licitud de protecció internacional presentada en un dels Estats membres per un nacional d'un tercer país o un apàtrida, i a les sol·licituds de comparació amb les dades d'Eurodac presentades pels serveis de seguretat dels Estats membres i Europol a l'efecte d'aplicació de la llei, i pel qual es modifica el Reglament (UE) n° 1077/2011, pel qual es crea una Agència europea parell a la gestió operativa de sistemes informàtics de gran magnitud en l'espai de llibertat, seguretat i justícia (refós) (aplicable des del 20 de Juliol de 2015).

¹¹⁷ OFICINA DE PUBLICACIONES DE LA UNIÓN EUROPEA (2014). *Un Sistema ... op.cit. p.5.*

¹¹⁸ Viguri Cordero, J. (2020). La seguridad nacional y la excepción en el Sistema Europeo Común de Asilo (SECA). *Revista de Derecho Politico UNED*, (N.º 107), pàg. 303-335. DOI: <https://doi.org/10.5944/rdp.107.2020.27191>

SECA, davant les reiterades i persistents excepcions que han excedit de la seva finalitat eminentment restrictiva, propiciant continues pràctiques nacionals que són contràries tant a aquesta normativa com al Conveni Europeu dels Drets Humans, la Carta de Drets Fonamentals de la UE, així com de les pròpies obligacions internacionals ja esmentades i que es preveuen en la Convenció de Ginebra i el Protocol de Nova York.

Per últim, creiem que és important fer menció a l'Agència Europea d'Asil¹¹⁹, que tot i no ser part del SECA, té un paper molt important a l'hora de reforçar la cooperació pràctica en matèria d'asil i assistència als Estats Membre que puguin estar sotmesos a més pressió, com podria ser el cas de països com Alemanya o Grècia.

2.2 Deficiències del Sistema Europeu Comú d'Asil

L'actual SECA es configura de manera que permet als Estats Membres organitzar-se en la gestió dels fluxos migratoris ells mateixos però amb uns certs límits. La manca d'unificació de les normes mínimes i de cooperació entre els Estats Membres de la UE en matèria d'asil, no resulta tant sols d'un problema del dret substantiu o de la complexitat de gestionar els fluxos d'immigrants i refugiats, sinó en un problema de voluntat política de les institucions europees, i especialment, de la Comissió Europea.¹²⁰ Aquesta falta de voluntat es fa palesa en el fet que moltes de les Directives dictades pel Consell (*e.g la Directiva 2013/32 de Procediments Comuns*¹²¹) no han estat transposades encara per molts Estats Membres (inclòs Espanya).

¹¹⁹ L'antigament coneguda com a Oficina Europea de Suport a l'Asil (EASO), després d'una reforma al 2016 es passa a anomenar Agència Europea d'Asil, i a més se la va dotar de capacitat per elaborar normes operatives i orientacions, a més de permetre la supervisió i l'avaluació de l'aplicació del SECA, de manera més eficaç.

¹²⁰Fernández Burgueño, B. (2017). La transposición de la Directiva de Procedimientos de Asilo i la efectividad coercitiva de las decisiones de infracción de la Comisión Europea. *Revista Internacional de Estudios Migratorios*, vol. 7, n°4, pp.257-269. DOI:10.25115/riem.v7i4.1967. p. 262.

¹²¹ El 25 de Juliol de 2019, la UE encara comunicava que decidia enviar Dictàmens Motivats a diversos Estats entre els quals Espanya, degut a que encara no havien finalitzat la transposició del text refós de la llei d'asil mencionada.

Vid. EUROPEAN COMMISSION. (2020). *EU Pilot. "Reporting period: 01/2019 - 12/2019"*. Recuperat de: https://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_governance_tool/eu_pilot/index_en.htm. [Accedit a data de 10 de Febrer de 2021].

NdA. Ara bé, cal tenir present que l'efecte directe de les directives serà el que garantirà que malgrat la no transposició dels Estats, cap persona en territori d'un Estat Membre perdi aquest dret.

L'article 258 del TFUE atorga a la Comissió Europea la potestat supervisora del compliment del dret comunitari a través de la possibilitat de l'inici de procediments d'infracció. Aquest procediment preveu una primera fase en la que es busca la resolució del problema de forma pacífica mitjançant l'*EuroPlot*¹²², que consisteix en una reunió entre l'Estat Membre incomplidor i la Comissió, i mètode a través del qual, segons dades de la mateixa Comissió, el 2019 es va aconseguir la resolució del 77% dels conflictes¹²³.

Ara bé, la Comissió disposa d'un grau de discrecionalitat que li permet decidir si vol o no perseguir els casos en els que detecta les possibles vulneracions del dret de la UE, de manera que de les poques vegades en que s'ha arribat a la situació d'inici d'un procediment formal, sovint els expedients d'infracció no passen de la fase de l'enviament de la carta d'emplaçament i contestació.

Com afirma FERNÁNDEZ BURGUEÑO¹²⁴, “entre el 2007 i el 2017, tant sols es van iniciar 75 procediments d'infracció per incompliment del SECA, dels que, tant sols dos, van acabar al TJUE, que va imposar una multa a Espanya i Suècia”, ara bé, això fou el 2009, de manera que sembla que la Comissió presenti des de llavors certa deixadesa, davant la seva obligació de vetllar pel compliment del SECA.¹²⁵

¹²² En cas de no solucionar-se en l'*EuroPlot*, s'iniciarà el procediment formal que constarà de les següents fases: **(i).Enviament de la carta d'emplaçament i contestació**, sol·licitant més informació per remetre una resposta detallada; **(ii).**En cas que la Comissió arribi a la conclusió que l'Estat no compleix les seves obligacions d'acord amb el dret comunitari, **li enviarà a aquest dictamen motivat**, amb els punts d'incompliment, i s'instarà a l'Estat a que informi en dos mesos de les mesures adoptades per resoldre el conflicte; **(iii).** Si l'incompliment segueix, la **Comissió remetrà l'assumpte al TJUE**; **(iv).Sentència del TJUE i acatament del resultat**

¹²³ EUROPEAN COMMISSION (2020). EU Pilot. “Reporting period: 01/2019 - 12/2019”. Disponible en línia a: https://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_governance_tool/eu_pilot/index_en.htm [Accedit a data de 10 de Febrer de 2021].

¹²⁴ Fernández Burgueño, B. (2017). La transposición... *op. cit.* p. 266.

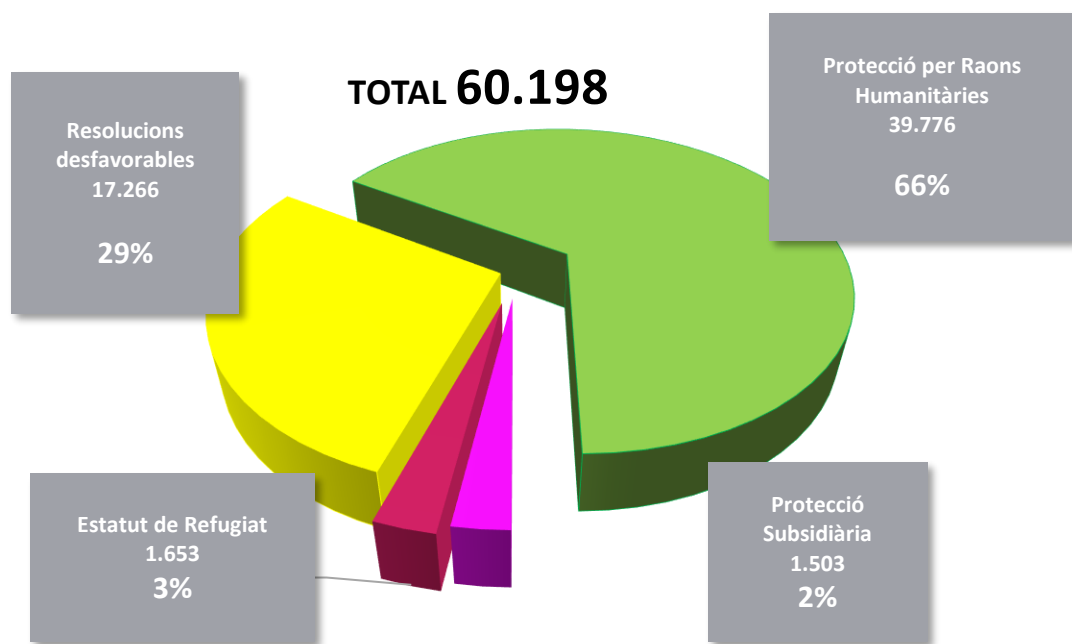
¹²⁵ En contraposició en altres matèries com poden ser per exemple, les relatives a les normes en matèria de telecomunicació, on només en els dos primers mesos del 2021, la Comissió ha obert procediments d'infracció contra 24 Estats Membres, pel que es fa evident que la Comissió està essent potser excessivament laxe en quant a les polítiques dels Estats Membres relatives al SECA i fent d'aquesta manera, que sigui molt complicat arribar a una homogeneïtzació efectiva en matèria d'asil. Fem referència a la Directiva 2018/1972 del Parlament Europeu i el Consell, d'11 de desembre de 2018, per la que es va establir el Codi Europeu de les Comunicacions Electròniques, i que calia transposar com a molt tard abans del 21 de desembre de 2020.

Vid. EUROPEAN COMMISSION. (2021). *Press corner*. Recuperat de: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/ip_21_206> [Accedit a data de 8 de Febrer de 2021].

3. Marc normatiu de l'Estat Espanyol

Segons les dades analitzades per la Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat (d'ara endavant CEAR), i proporcionades pel Ministeri de l'Interior, l'any 2019 un total de 60.198 persones van sol·licitar la protecció internacional. I d'aquestes sol·licituds tant sols el 5% van resultar favorables, mentre que el 66% no van resultar favorables, però se'ls va atorgar la Protecció per Raons Humanitàries -*institució mencionada en el peu de pàgina n°127*- fet que, demostra la reticència amb que l'Estat Espanyol, atorga la protecció internacional, però en canvi si que concedeix un cert estatus de protecció dins el territori.

Tant és així que, en el cas de la jurisprudència espanyola analitzada, hem trobat com pràcticament cap sentència havia estat estimada, però en canvi si que ens trobem freqüentment amb resolucions favorables a la protecció per raons humanitàries.¹²⁶

Gràfic 4. Resolucions favorables i denegacions a Espanya.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la COMISSIÓ ESPANYOLA D'AJUDA ALS REFUGIATS (2019).

¹²⁶ No implica una resolució favorable, sinó que és una protecció que atorga l'Estat, sota la qual normalment es concedeix la residència per ajuda humanitària de manera temporal (1 any) i podrà ser prorrogada. Aquesta ajuda podrà incloure la provisió d'un allotjament i aliments, a més d'ajudes simbòliques per part de l'Estat, igual que es fa amb els asilats.

3.1 Dret d'Asil i Refugi

A. Antecedents regulatoris

A nivell espanyol, la Llei 5/1984 fou la primera disposició de rang legal que entra en aquesta matèria, i fou desenvolupada pel Reial Decret 511/ 1985. En aquesta es reconeixia de forma dual el dret d'asil i la condició de refugiat, considerant el primer com una protecció que es dispensava a gràcia de l'Estat, en exercici de la seva sobirania¹²⁷. El reconeixement de la condició de refugiat, garantia un cert grau de protecció jurídica, encara que com afirma PÉREZ SOLA, “*de menor abast i intensitat que la que confereix l'estatut de refugiat*”. Ara bé, l'obtenció de la condició de refugiat constituïa un dels requeriments legals per la possible obtenció de l'asil, resultant ser a la pràctica més fàcil de demostrar la primera, pels requeriments objectius previstos per l'asil. I per aquest motiu hi havia una certa problemàtica a l'hora de definir cada una de les dues figures.¹²⁸

Més endavant amb el desig d'assolir una progressiva harmonització entre els Estats Membres de la UE, i en part degut a la necessitat de fer front a l'efecte d'atracció d'immigrants econòmics cap al sistema d'asil, es reforma la Llei 5/1984 per la Llei 9/1994. Amb la nova regulació es suprimeix la doble regulació de l'asil i el refugi i a més s'introdueix una fase d'admissió a tràmit en el procediment pel reconeixement de la condició de refugiat inspirat en les orientacions de la UE¹²⁹, que si tenim en compte

¹²⁷ En la Llei 5/1984, les causes d'acceptació de la petició d'asil, no diferien gaire de les indicades per la Convenció de Ginebra de 1951, excepte per la introducció del legislador espanyol de “raons humanitàries” que d'acord amb la jurisprudència del Tribunal Suprem en la sentència del 30 de març del 1993, es definien com: “*una especial qualificació de les raons invocades pel sol·licitant, que justifiquessin el seu reconeixement a la llum del principi de solidaritat internacional projectada sobre el valor fonamental de la dignitat humana*”, de manera que, només amb la presència d'aquests valors resultaria fonamental l'existència de raons humanitàries per a la seva concessió.”

Vid.: Pérez Sola, N. (2011). El Derecho de Asilo y la condición de refugiado: Balance de 26 años de desarrollos legislativos. *Derechos y libertades: revista de filosofía del derecho y derechos humanos*, junio 2011, nº 25, pp. 260-308. Recuperat de: <http://hdl.handle.net/10016/17111>. pp. 269-308.

¹²⁸ Encara que com afirma PÉREZ SOLA, segurament una diferència molt palpable entre Dret d'Asil i la Condició de Refugiat, era que *el reconeixement de la condició de refugiat no comportava automàticament la concessió del permís de residència i de treball*. *Ibid.* pàg. 274.

¹²⁹ Permetent així la denegació de demandes considerades *manifestament infundades* per motius com els previstos en els articles 1.f i 33.2 de la Convenció de Ginebra, és a dir que el sol·licitant hagués comès un delictes contra la pau, de guerra o contra la humanitat; un delictes greu comú, abans de ser admès com a refugiat o un acte contrari a les finalitats de les Nacions Unides. I d'acord amb el 33.2 CG que el *refugiat que sigui considerat per raons fonamentades, com a perillós per a la seguretat del país on es troba o que, havent sigut objecte d'una condemna definitiva per un delictes particularment greu, constitueixi una amenaça per a la comunitat de tal país*.

l'observació de PÉREZ SOLA veiem que incorporen (sobretot l'article 33.2CG) un cert component de discrecionalitat.

Finalment el 2009 s'aprova la Llei 12/2009, que té per objectiu seguir amb l'actualització i adequació conforme la normativa comunitària.

B. Regulació actual del Dret d'Asil i Refugi

Es configura com un autèntic dret, d'aplicació a l'Estat Espanyol, en aparèixer, reconegut en l'article 13.4 de la Constitució Espanyola:

“(…) 4. La llei establirà els termes en què els ciutadans d'altres països i els apàtrides podran gaudir del dret d'asil a Espanya.”

I es veu recolzat també amb l'article 10 CE que preveu a més, que les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats reconegudes pel text constitucional, s'interpretaran conforme la DUDH i els acords internacionals ratificats.

Apareix específicament regulat per la Llei 12/2009, de 30 d'Octubre, Reguladora del Dret d'Asil i de la Protecció Subsidiària (d'ara endavant LAPS). D'acord amb aquesta normativa¹³⁰ i tal com ho disposa l'article 2 el dret d'asil és la protecció dispensada als nacionals no comunitaris o als apàtrides a qui se'ls reconegui la condició de refugiat en els termes definits en l'article 3 de la mateixa llei referida, és a dir:

“... es reconeix a tota persona que, degut a temors fonamentats de ser perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, opinions polítiques, pertinença a determinats grups social, de gènere o orientació sexual, es troba fora del país de la seva nacionalitat i no pot o, a causa d'aquestes pors, no vol acollir-se a la protecció de tal país, o a l'apàtrida que, mancat de nacionalitat i trobant-se fora del país a on abans tingués la seva residència habitual, i pels mateixos motius no pot, o a causa d'aquests temors no vol tornar-hi, i no estigui inclòs en alguna de les causes d'exclusió de l'article 8 o de denegació o revocació de l'article 9.”

¹³⁰ Cal tenir clar que aquesta llei respon a l'acollida en el Dret Espanyol de la primera fase del SECA, per això és nombrosa la doctrina (vid. e.g. Fernández Burgueño, B (2017), “La transposición...” op. cit. Supra.) que critica que des del 2009 no s'hagi actualitzat la llei o desenvolupat via reglament (només ha patit una modificació de l'article 40, per la Llei 2/2014, de 25 de Març, de l'Acció i el Servei Exterior de l'Estat) adaptant-la a la regulació que a dia d'avui (12 anys més tard) és vigent en el dret comunitari.

A més, es reconeix també la condició de refugiat en els termes establerts per la Convenció sobre l'Estatut dels Refugiats de Ginebra de 1951, i el seu Protocol, subscrit a Nova York el 1967.

A partir de l'anàlisi de jurisprudència podem determinar que, és habitual en la jurisprudència espanyola, trobar la denegació del dret d'asil i refugi, donat que segons el criteri dels funcionaris de l'Oficina d'Asil i Refugi, les causes sobre el relat de persecució al·legades són d'escassa o total inverosimilitud. Els tribunals ho expressen freqüentment de la següent manera:

“El relat del sol·licitant resulta inversemblant, així com genèric, imprecís i contradictori en la descripció dels fets que van motivar la persecució al·legada i dels aspectes essencials de la pròpia persecució, i contradiu fets i circumstàncies prou acreditats segons la informació disponible sobre el país d'origen i la recollida en l'expedient, per la qual cosa pot raonablement dubtar-se de la veracitat de tal persecució”¹³¹

En alguns d'aquests casos és degut a que el sol·licitant al·lega que és perseguit en el país d'origen per formar part d'un partit polític o organització pro kurda i que, arrel d'alguna manifestació, repartir propaganda del partit, penjar cartells o qualsevol activitat on expressen la seva posició política són detinguts i intimidats per les forces de l'orde. En diversos casos aquest tipus d'al·legacions corresponen a la voluntat de donar una dimensió política, per tal d'aconseguir una decisió positiva sobre la sol·licitud de protecció internacional (e.g STS n° RJ\2012\9905, de 18 d'octubre de 2012, STS n° RJ\2011\4846, de 31 de maig de 2011, SAN n° 3318/2014, de 24 de juliol de 2014, STS n°RJ 2012\2012\3879).¹³²

Però en altres casos on els fets explicats són considerats reals, les intimidacions i detencions sovint infonen als sol·licitants la por de que el règim, la següent vegada que els detingui sigui per prendre mesures més dràstiques cap a ells o la seva família (e.g SAN n° 1070/2011, d' 1 de juny de 2011, STS n° RJ\2012\9905, de 18 d'octubre de 2012),

¹³¹ Fragment extret de la Sentència del Tribunal Suprem (Sala Contenciós Administratiu, Secció 3ª), n° 119891/2011, de 21 de Juliol 2011.

¹³² Tribunal Suprem (Contenciós- Administratiu, Secció 3ª), n° RJ\2012\9905, de 18 d'octubre de 2012., Tribunal Suprem (Contenciós- Administratiu, Secció 3ª), n° RJ\2011\4846, de 31 de maig de 2011., Audiència Nacional (Contenciós- Administratiu, Secció 2ª), n°3318/2014, de 24 de juliol de 2014., Tribunal Suprem (Sala Contenciós Administratiu, Secció 3ª) n° RJ 2012\3879 de 10 febrer de 2012.

ara bé la jurisprudència considera que *“la simple pertinència a un grup amb greus conflictes socials no comporta la concessió del dret d’asil de forma automàtica”* (SAN n° 647 /1999 de 11 de gener de 2002). En aquesta línia és destacable la posició del Tribunal Suprem en la sentència STS n° 9905/2012 de 18 d’octubre de 2012, en la que el Tribunal argumenta que *“fins i tot una detenció d’uns dies relacionada amb la participació en una manifestació il·legal, festa, delictes comú, no implica automàticament l’existència d’una persecució concreta contra el sol·licitant. En tal efecte i com indica la jurisprudència, quan ens trobem davant mesures ocasionals, mancats d’entitat o sense caràcter sistemàtic i durador, no podem parlar de l’existència d’una persecució amb l’entitat suficient.”* De manera que, entenem que la única manera de poder acreditar aquesta persecució seria en situacions de nombroses detencions pels mateixos motius i circumstàncies que sovint, encara que efectivament es donin són extremadament complicades de provar pel sol·licitant, ja sigui per la irregularitat de les detencions com per la dificultat que tenen els tribunals espanyols de rebre informació d’aquests tribunals estrangers.

També, en relació a aquesta pertinència a grups o partits polítics prokurds, sovint els tribunals consideren que el vincle del sol·licitant amb el partit és massa dèbil. Fet que al nostre entendre, de vegades el nivell d’exigència és excessiu, ja que, trobem casos on la sol·licitud de protecció internacional, és rebutjada perquè el tribunal considera insuficient vinculació que el subjecte col·labori tant sols quan el partit li requereixi, en el repartiment de propaganda, en l’organització de manifestacions o la participació en assemblees, quan en funció del govern del que parlem, aquestes activitats ja poden ser suficients per comportar una persecució. (vid. STEDH Cas S.F i altres contra Suècia, de 15 maig de 2012).

La jurisprudència reitera que *“(…) cal admetre a tràmit la petició d’asil quan les causes al·legades siguin aquelles que donen lloc al reconeixement de la condició de refugiat, excepte que resultin manifestament falses, inverosímils o carents de vigència, sense que en aquest tràmit sigui precís aportar proves o indicis de la seva existència o realitat, el que només s’haurà d’exigir per a resoldre sobre la concessió o no de l’asil”*¹³³, efectivament i com hem vist, d’acord amb el SECA, els Estats cal que admetin a tràmit la petició d’asil, ara bé, és important no confondre’s amb l’admissió de la sol·licitud d’asil,

¹³³ Tribunal Suprem (Sala Contenciós Administratiu, Secció 5ª), n° RJ\2005\3118 de 29 de Març de 2005, [Rec. 6629/2001].

sobre la qual incideix un problema molt freqüent en aquesta branca del dret i és que l'aportació de proves es fa molt complicada, donat que en la majoria de casos els viatges per arribar fins al país de sol·licitud són extremadament penosos. Per això, trobem casos en que els sol·licitants tant sols poden aportar com a prova, el seu document nacional d'identitat o bé retalls dels diaris locals (vid. . STS nº RJ 2012\3879, de 10 febrer de 2012, STS nº RJ\2011\4846, de 31 de Maig de 2011).

En menor mesura però no menyspreable, és el fet que durant les entrevistes personals, sovint els sol·licitants són assistits per intèrprets kurds de variants dialectals diferents¹³⁴ pel que, sovint, i segons la variant dialectal davant la que ens trobem, pot ser complicat trobar traductors. Aquesta situació, sol donar-se més aviat, en aquells sol·licitants provinents de zones rurals els quals tant sols coneixen la llengua kurda, ja que, segons el país d'on vinguin, els kurds solen parlar en general a més de la seva llengua, el persa, el turc o l'àrab, respecte les quals si que hi ha més facilitat per trobar traductors. *e.g SAN nº 1215 /2017 de 16 de maig de 2019.*

Per últim, amb aquest breu anàlisi jurisprudencial, no és estrany trobar que els tribunals espanyols deneguin el reconeixement del dret d'asil o de protecció subsidiària, i en canvi permetin la permanència a l'Estat Espanyol, per "raons humanitàries" *e.g SAN nº 761 /2017, de 28 de març de 2018.*

A mode de conclusió, podríem afirmar que per considerar si el relat és consistent i per tant vàlid o no, la jurisprudència té en compte els indicis que presenta el cas, és a dir, d'una banda es descarten els relats que són summament genèrics i imprecisos, i de l'altre es busca que hi hagi una coherència tant amb tot el relat exposat com amb el context social que es dona en els països dels que fuig. A més, també es tenen en compte detalls com el moment de la presentació de la sol·licitud, i a tall d'exemple podríem veure el cas de la *STS nº 3309/2011 de 31 de maig de 2011*, en la qual el tribunal valora negativament, que el sol·licitant d'asil no formulés la seva sol·licitud només arribar en territori espanyol, sinó un mes, més tard, fet que, en paraules del tribunal "*és un element més per dubtar de l'efectiva necessitat de protecció*".

¹³⁴ La llengua kurda es compon de tres principals variants dialectals conegudes com a: Kurmanji (kurd del nord d'Iraq, Turc, i Síria), Sorani (kurd central) i Palewani (Kurd del Sud). *Vid.* Jorba, M., Vázquez, J., Graeber, D. Martínez, J., *et al.* (2010). *La Rev.. op. cit.* p.19.

3.2 Protecció Subsidiària

En l'article 4, la LAPS, preveu la institució de la protecció subsidiària la qual, es dispensa a aquelles persones que no reuneixen els requeriments per a ser reconegudes com a refugiats o per atorgar-se'ls l'asil, però que donen arguments suficients per creure que si retornessin al seu país d'origen en el cas dels nacionals, o bé en la seva residència habitual en el cas dels apàtrides, es trobarien davant un risc real de patir algun dels danys greus previstos¹³⁵ en la mateixa llei, com serien:

- “a) La condemna a pena de mort o el risc de la seva execució material;*
- b) la tortura i els tractes inhumans o degradants en el país d'origen del sol·licitant;*
- c) les amenaces greus contra la vida o la integritat dels civils motivades per una violència indiscriminada en situacions de conflicte internacionals o intern”*

Tal com l'article 5 de la LAPS estableix, i de la mateixa manera que en el cas del dret d'asil, la protecció subsidiària consisteix en *la no devolució ni expulsió de les persones a qui se'ls hagi reconegut*, així com en l'adopció de les mesures contemplades en la normativa de la Unió Europea i els Convenis que Espanya hagi ratificat.

Al SECA, també es fa una referència a aquesta institució, més concretament en la Directiva 2011/95/UE del Parlament Europeu i del Consell, la qual defineix la persona amb dret a protecció subsidiària en el seu article 2.f ¹³⁶ de la mateixa manera que ho fa la llei espanyola i sota els mateixos requeriments de riscos reals, que acabem de veure en l'article 10 de la Llei 12/2009, i és per això que dins del territori de la Unió Europea caldrà prestar protecció a totes aquelles persones que es trobin subjectes dins d'algun dels supòsits esmentats.

¹³⁵ Aquests danys greus estan recollits en l'article 10 de la Llei 12/2009 reguladora del dret d'asil i de la protecció subsidiària.

¹³⁶ DIRECTIVA 2011/95/UE DEL PARLAMENT EUROPEU I DEL CONSELL de 13 de desembre de 2011 per la qual s'estableixen normes relatives als requisits per al reconeixement de nacionals de tercers països o apàtrides com a beneficiaris de protecció internacional, a un estatut uniforme per als refugiats o per a les persones amb dret a protecció subsidiària i al contingut de la protecció concedida . Article 2:

“f) persona amb dret a protecció subsidiària»: un nacional d'un tercer país o un apàtrida que no reuneix els requisits per a ser refugiat, però respecte del qual es donin motius fundats per a creure que, si tornés al seu país d'origen o, en el cas d'un apàtrida, al país de la seva anterior residència habitual, s'enfrontaria a un risc real de sofrir algun dels danys greus definits en l'article 15, i al qual no s'aplica l'article 17, apartats 1 i 2, i que no pot o, a causa d'aquest risc, no vol acollir-se a la protecció de tal país”

Amb la irrupció regulatòria de la UE en matèria de protecció internacional, hi ha hagut una pivotació en la concepció del dret d'asil com un dret de sobirania nacional a, tal i com afirma GARCIA MAHAMUT, *una construcció supranacional que té per objectiu fer de la Unió Europea un espai únic de protecció, on aquesta assoleixi les màximes quotes*¹³⁷.

Respecte a aquesta protecció, no hem sigut capaços de trobar en la recerca jurisprudencial acotada al poble kurd, cap sentència que la reconegué, mentre que les denegacions es basaven en gran mesura en els motius comentats en l'apartat anterior. Ara bé, el Tribunal Constitucional, s'ha trobat en primera mà en situacions derivades de la persecució per part del govern turc a ciutadans kurds i en els quals ha pres una posició jurídica de protecció internacional, que tot i no ser protecció subsidiària, presenta uns trets molt semblants amb aquesta. És el cas de la *STC n° 32/2003 de 13 Febrer 2003*¹³⁸, en que el TC es troba davant el cas d'un jove que sol·licita l'asil política l'Estat Espanyol, al qual Turquia vol extraditar per un presumpte delictes de tràfic de drogues¹³⁹.

El jove presenta diverses proves documentals; tant d'informes d'organitzacions pro drets humans, que acrediten la repressió que pateixen els kurds a Turquia, com relatives a l'assassinat del seu pare, per ser un líder del moviment nacionalista kurd i també, del seu germà i cunyada ferits en el mateix atac. La part actora, atribueix l'atac contra la seva família a la policia turca, la qual l'arrestà i empresonà durant 19 dies estant incomunicat i sense assistència lletrada. A més, se li imputa un delictes de tràfic de drogues degut a una presumpte declaració que la policia turca l'obliga a signar mitjançant tortures, que queden provades per un informe del Metge Forense de l'Audiència Nacional entre les quals hi ha unes *"cicatris a les dues aixelles i a la cara anterior de l'espatlla així com una timpanoesclerosi bilateral que precisa d'intervenció quirúrgica"*, acreditant d'aquesta manera com a fiable la versió sobre el sol·licitant de protecció internacional, de la seva

¹³⁷ García Mahamut, R. (2010). Reflexiones constitucionales sobre el reasentamiento de refugiados: el régimen jurídico del reasentamiento en Canadá y en España a la luz de la nueva ley de asilo y de la protección subsidiaria". *UNED. Revista de Derecho Político*. N° 78, mayo-diciembre 2010, pp. 43-93. DOI: <https://doi.org/10.5944/rdp.78.2010.9118>. p.47.

¹³⁸ Sentència del Tribunal Constitucional (Sala Primera), n° 32/2003, de 13 de febrer de 2003.

¹³⁹ Encara que els Tribunals espanyols es troben amb la problemàtica que les resolucions que el condemnen, i a pesar d'haver-ne fet una traducció oficial del truc a l'espanyol, són totalment *"intel·ligibles i incoherents"*.

presumpte innocència a més de l'obtenció per part de la policia turca de falses proves mitjançant la violació dels drets humans.

D'acord amb el Tribunal Constitucional Espanyol s'afirma que la Fiscalia d'Estambul ha iniciat una investigació sobre l'assassinat del pare del sol·licitant d'asil, existint una prohibició inicial d'investigació d'aquells fets per part de la Fiscalia General de Bakirköy, fet que, no es fa estrany tenint en compte que com a més s'afirma en la mateixa sentència, *“informes d'Amnistia Internacional i l'Associació Pro Drets Humans assenyalen que a Turquia la tortura és una pràctica habitual als detinguts, (...), així com la persecució per motius ètnics i polítics dels kurds, considerant-los simpatitzants del PKK.”*

Finalment el TC falla que *“les consideracions precedents (...) per les que es declara procedent l'extradició del demandant d'empara, han vulnerat els drets fonamentals a la tutela judicial efectiva (art. 24.1 CE) i a un procés amb totes les garanties (...)”*.

En aquest cas el tribunal no pot entrar en el fons de la qüestió del que s'acusa el sol·licitant de protecció internacional per tractar-se d'una sol·licitud d'extradició, però en aquesta cita del fallo, es dona a entendre (des de la nostra perspectiva) que el que està procurant evitar el tribunal amb l'extradició és precisament el que preveu en l'article 10 LAPS, és a dir, *la tortura i els tractes inhumans o degradants en el país d'origen del sol·licitant*, mantenint-se en el seu rang d'actuació, i procurant evitar interferir amb el tribunal pertinent sobre el que ha de recaure aquesta decisió.

3.3 Estatut dels apàtrides

Serà important tenir present el concepte d'apàtrida, ja que, com hem comentat reiteradament, els kurds en determinats països (e.g *supra. Situació a la República Àrab de Síria o dels kurds faylis*), no disposen de nacionalitat, de manera que segons el dret internacional són considerats apàtrides.

Segons la Convenció sobre l'Estatut dels Apàtrides de les Nacions Unides, signada a Nova York el 1954, un apàtrida és *qualsevol persona a la que cap Estat considera destinatària de l'aplicació de la seva legislació*, és a dir, és apàtrida tota persona que no és considerada com a nacional per cap Estat conforme la seva legislació. I per solucionar

aquesta situació, l'article 9.10 del Codi Civil, considera llei personal dels que no tenen nacionalitat o la tenen indeterminada, la llei del lloc de la seva residència habitual.¹⁴⁰

L'Estat Espanyol és dels pocs països que ja des de bon inici va comptar amb un procediment específic pel reconeixement de l'Estatut d'Apàtrida, regulat al *Reial Decret 865/2001, de 20 de juliol pel que s'aprova el Reglament de Reconeixement de l'Estatut d'Apàtrida*. Si bé és cert, que el fet que en l'Ordenament Jurídic s'hi reguli un procediment específic, proporciona un cert grau de seguretat jurídica (i és de fet, una recomanació d'ACNUR), ens trobem però, en la problemàtica habitual que hem anat veient al llarg de l'estudi, que és la poca actualització normativa. Aquest reglament disposa en el seu article 1 que es reconeixerà l'Estatut d'Apàtrida a *tota persona que no sigui considerada com a nacional seu per cap Estat, conforme a la seva legislació i que manifesti no tenir nacionalitat*.

D'acord amb la Convenció sobre l'Estatut dels Apàtrides, els Estats es comprometen a que els apàtrides rebin el mateix tracte que els nacionals, és a dir, la llibertat d'escollir l'educació religiosa dels seus fills i de practicar la seva religió, càrregues i gravàmens fiscals, legislació del treball i accés als Tribunals entre altres¹⁴¹. A més d'acord amb l'article 32 de l'Estatut dels Apàtrides, els *Estats Contractants facilitaran en tot el possible l'assimilació i la naturalesa dels apàtrides. S'esforçaran, en especial, per accelerar els tràmits de naturalització i per reduir en tot el possible els drets i les despeses dels tràmits*.

Tal i com, així ho disposa el Reglament en el seu article 16, l'Estatut d'Apàtrida cessarà de forma automàtica quan es produeixi algun dels següents fets:

1. Que l'apàtrida hagi obtingut la nacionalitat espanyola.
2. Que l'apàtrida hagi sigut considerat nacional per un altre Estat o l'Estat on hagi fixat la seva residència li reconeixi drets i obligacions anàlegs a la possessió de nacionalitat d'aquest Estat.

¹⁴⁰ Mesura que ja no resultarà tant aclaridora en els casos transfronterers com seria el dels kurds faylis.

¹⁴¹ Martínez Atienza, G. (2016). *Immigración y extranjería. Seguridad Pública y Privada*, p. 1- 231. Disponible online a: <<https://app-vlexcom.are.uab.cat/#search/jurisdiction:ES+&contenttype:4/estatuto+d+e+apàtrida/WW/vid/6521950>> [Accedit a data de 14 de Febrer de 2021]. pp.169-185.

3. Que sigui reconeguda la seva estància i permanència en el territori d'un altre Estat que l'hi hagi documentat com a apàtrida.

Respecte a l'estatus d'apàtrida trobem la SAN n° 63369/2010, de 13 de Maig de 2010¹⁴², en la que els sol·licitants d'asil diuen formar part dels *ayanib* (*vid. supra. III.3 p.15.*), ara bé, com hem vist en l'anàlisi jurisprudencial de l'asil i el refugi a l'Estat Espanyol, és relativament freqüent que alguns sol·licitants al·leguin ser kurds per disposar d'un relat que els ofereixi més garanties de cara a l'obtenció de l'asil. En aquest cas, la situació és similar, ja que els sol·licitants viatgen amb un passaport siri que afirmen que és fals, malgrat tot, les autoritats no n'han detectat cap irregularitat, pel que, no poden ser *ayanib*, però tot i això, utilitzen falsament aquesta situació administrativa de molts kurds per disposar de més possibilitats d'obtenir la protecció internacional. Encara que, el mateix tribunal considera que els *ayanib* simplement tenen un estatus diferent a Síria, però que aquest no implica per si mateix una persecució.

¹⁴² Audiència Nacional (Sala Contenciós administratiu, Secció 8ª), n° 63369/2010, de 13 de Maig de 2010, [Rec. 924/2008].

V. Conclusions

PRIMERA.- La present investigació, tracta d'una forma molt superficial, sobre un objecte de molta complexitat, i donades les limitacions temporals i d'extensió, no s'ha pogut abordar temes igualment importants com el control de fronteres (en concret el paper de FRONTEX), els centres d'internament d'estrangers o bé la llei d'estrangeria.

En quant a les problemàtiques referents a la realització de l'estudi, la principal ha sigut que en tractar-se d'una identitat cultural i nacional, no reconeguda o reconeguda parcialment pels Estats amb major contingent del poble kurd, ens hem trobat en dificultats per poder obtenir dades que indiquin les xifres reals de kurds que es refugien o migren a altres països, i és per aquest fet que, en tot l'estudi les dades utilitzades, són únicament indicis, però en cap cas és la estricta realitat.

SEGONA.- Gràcies a la jurisprudència -sobretot del TEDH- d'una banda i a la contextualització del conflicte hem pogut corroborar que hi ha una casuística que certament obliga a molts kurds a fugir en cerca de protecció internacional.

TERCERA.- Amb aquest estudi, hem constatat que bona part dels problemes dels kurds, venen donats per l'encabiment de la seva identitat cultural i el seu sentiment nacional en uns Estats predominantment àrabs, però també pels interessos econòmic. El fet d'estar assentats en un territori molt ric en recursos minerals i especialment en combustibles fòssils, els ha fixat en el punt de mira de molts conflictes, i ha provocat el recel dels Estats en els que majoritàriament es troben assentats, per la por a que el desig emancipatori dels kurds, els privés d'aquestes fonts de riquesa nacional.

QUARTA.- Encara que no sigui l'objecte d'estudi del treball, no és menyspreable la menció al fet que, una altra causa de gran part d'aquesta situació, és que des de la perspectiva del dret internacional públic, el Kurdistan compleix amb tots els requeriments per poder ser reconegut com un estat propi, fet del que en són perfectament conscients els quatre Estats en els que es troba el poble kurd, i per això, les polítiques d'aquests són de discriminació i poca permissivitat davant qualsevol petició.

CINQUENA.- A la pràctica, hem observat que la posició dels funcionaris de l'OAR no és senzilla, ja que, sovint conscients de la situacions que poden comportar per moltes persones les seves decisions, han de ser capaços de discernir aquelles situacions reals de les fictícies, i tenint en compte que el cas kurd és conegut a tot l'Orient Mitjà, és molt freqüent trobar sol·licitants d'asil que aprofiten de forma fraudulenta aquest relat de repressió per tenir més garanties d'obtenir l'asil, de manera que els funcionaris són especialment analítics en les sol·licituds d'asil per part de "kurds". Provocant, que possiblement quedin privats de l'asil, persones que se'l mereixerien per la seva situació.

SISENA.- Des del nostre punt de vista i com defensen diversos juristes, politòlegs i altres experts, la regulació del dret d'asil i de l'estatut del refugi, és molt important, però no deixa de ser un pedaç, a un problema previ. Creiem que sovint des d'Occident *ergo la Unió Europea i els Estats Units*, s'ha restat silenci davant problemes que han anat degenerant fins a un punt de difícil retrocés. Si bé és cert que hi ha qui diu, que aquesta posició no intervencionista o de neutralitat d'Occident es deu en part, per la forta influència -sobretot en quant al contingent militar- de que disposa la República de Turquia dintre la OTAN, a més de l'enorme flux comercial que hi ha entre Europa i la república de la mitja lluna, així com la influència que tenen els pactes nuclears amb l'Iran. Tampoc ignorem el paper de les *mesures operatives de la cooperació entre la UE i Turquia en l'àmbit de la migració*, ja que, amb aquest acord la UE és còmplice de les nombroses violacions contra els drets humans a les que es veuen sotmesos els sol·licitants d'asil provinents de Turquia.

En tot cas, el que és clar és que en aquest, com en tots els conflictes hi ha una sèrie d'interessos, i les víctimes en són la població civil, en aquest cas els kurds.

SETENA.- Els Estats, ja recelosos de l'entrada de sol·licitants de protecció internacional, possiblement en tindrien uns fluxos molt menors, si fessin veritables esforços en evitar que els conflictes escalessin fins a ser incontrolables, perquè tot i que evidentment no es podrien evitar tots els conflictes, si que, una part important seria minorada. Seria interessant, la proposta de la professora en Dret Internacional Públic FERNÁNDEZ ARRIBAS, la creació d'una regulació internacional que "*obligui a no crear refugiats*", (és a dir, una forma indirecte de sancionar els Estats que d'alguna manera creïn conflictes) i que d'incomplir-la es generessin fortes responsabilitats.

Bibliografia

A. Documents legals

a. Tractats internacionals

- CONVENI EUROPEU DELS DRETS HUMANS. Adoptada a Roma de 4 de Novembre de 1950.
- CONVENCIÓN SOBRE EL ESTATUTO DE LOS REFUGIADOS. Adoptada en Ginebra, Suiza, el 28 de julio de 1951 por la Conferencia de Plenipotenciarios sobre el Estatuto de los Refugiados y de los Apátridas (Naciones Unidas), convocada por la Asamblea General en su resolución 429 (V), del 14 de diciembre de 1950.
- CONVENCIÓ SOBRE L'ESTATUT DELS APÀTRIDES. Adoptada a Nueva York, Estats Units, el 28 de setembre de 1954.
- PROTOCOLO SOBRE EL ESTATUTO DE LOS REFUGIADOS: Nueva York el 31 de enero de 1967

b. Legislació Europea i Espanyola

- Reglament 343/2003 del Consell, de 18 de febrer de 2003, per la que s'estableixen els criteris i mecanismes de determinació de l'Estat Membre responsable de l'examen d'una sol·licitud d'asil presentada en un dels Estats Membres per un nacional d'un tercer país.
- Reglament (UE) n° 603/2013 del Parlament Europeu i del Consell, de 26 de juny de 2013 relatiu a la creació del sistema «Eurodac» per a la comparació de les impressions dactilars per a l'aplicació efectiva del Reglament (UE) n° 604/2013, pel qual s'estableixen els criteris i mecanismes de determinació de l'Estat membre responsable de l'examen d'una sol·licitud de protecció internacional presentada en un dels Estats membres per un nacional d'un tercer país o un apàtrida, i a les sol·licituds de comparació amb les dades d'Eurodac presentades pels serveis de seguretat dels Estats membres i Europol a l'efecte d'aplicació de la llei, i pel qual es modifica el Reglament (UE) n° 1077/2011, pel qual es crea una Agència europea parell a la gestió operativa de sistemes informàtics de gran

magnitud en l'espai de llibertat, seguretat i justícia (refós) (aplicable des del 20 de juliol de 2015).

- Reglament 604/2013 del Parlament i el Consell de la Unió Europea, de 26 de juny de 2013, per la que s'estableixen els criteris i mecanismes de determinació de l'Estat Membre responsable de l'examen d'una sol·licitud de protecció internacional presentada en un dels Estats Membres per un nacional d'un tercer país o un apàtrida.
- Directiva 2001/55 del Consell de 20 de juliol de 2001, relativa a les normes mínimes per la concessió de protecció Temporal en cas d'afluència massiva de persones desplaçades i mesures de foment d'un esforç equitatiu entre els Estats Membres per acollir aquestes persones i assumir les conseqüències de la seva acollida.
- Directiva 2003/86 del Consell, de 22 de setembre de 2003 sobre el reagrupament Familiar
- Directiva 2003/109 del Consell, de 25 de novembre de 2003, relativa a l'estatut dels nacionals de tercers països i residents de llarga durada.
- Directiva 2005/85/CE del Consell, d'1 de desembre de 2005, sobre normes mínimes per als procediments que han d'aplicar els Estats membres per a concedir o retirar la condició de refugiat.
- Directiva 2011/95/UE del Parlament i el Consell de la Unió Europea, de 13 de desembre de 2011, per la que s'estableixen normes relatives als requeriments pel reconeixement de nacionals de tercers països o apàtrides com a beneficiaris de protecció internacional, a un estatut uniforme pels refugiats o per les persones amb dret a protecció subsidiària i al contingut de la protecció concedida
- Directiva 2013/32/UE del Parlament Europeu i del Consell, de 26 de juny de 2013, sobre procediments comuns per a la concessió o la retirada de la protecció internacional (aplicable doncs del 21 de juliol de 2015).
- Directiva 2013/33/UE del Parlament i el Consell de la Unió Europea, de 26 de juny de 2013, per la que s'aproven normes per a l'acollida dels sol·licitants de protecció internacional.

- Directiva 2018/1972 del Parlament Europeu i el Consell, d'11 de desembre de 2018, per la que es va establir el Codi Europeu de les Comunicacions Electròniques, i que calia transposar com a molt tard abans del 21 de desembre de 2020
- Llei 5/1984, de 26 de març, reguladora del dret d'asil i de la condició de refugiat.
- Llei 12/2009, de 30 d'octubre, reguladora del dret d'asil i de la protecció subsidiària.
- Real Decreto 865/2001, de 20 de julio, por el que se aprueba el Reglamento de reconocimiento del estatuto de apátrida.

c. Documents, comunicats i informes d'organitzacions internacionals, de la Unió Europea i de l'Estat Espanyol

- ACNUR. (2011) *Manual de Procedimientos y criterios para determinar la Condición de Refugiado en virtud de la Convención de 1951 y el Protocolo de 1967 sobre el Estatuto de los Refugiados*.
- AMNESTY INTERNATIONAL. (1985). *Turkey Report: Turkey Testimony on Torture*. London: Amnesty International Publication. Recuperat de: <<https://www.amnesty.org/en/documents/eur44/023/1985/en/>> [Accedit el 12 de Març de 2021].
- COMISIÓN DE LAS COMUNIDADES EUROPEAS. (2007). *Libro Verde sobre el futuro sistema europeo común de asilo*.
- CONSEJO DE LA UNIÓN EUROPEA., (2019). *Decisión (PESC) 2019/25 del Consejo de 8 de enero de 2019 por la que se modifica y actualiza la lista de personas, grupos y entidades a los que se aplican los artículos 2, 3 y 4 de la Posición Común 2001/931/PESC sobre la aplicación de medidas específicas de lucha contra el terrorismo y se deroga la Decisión (PESC) 2018/1084*.
- ECHR. (2019). *Annual report 2019*. European Court of Human Rights.

- EUROPEAN COMMISSION. (2019). *Press corner*. Recuperat de: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/INF_19_4251> [Accedit a data de 15 de Març de 2021].
- EUROPEAN COMMISSION. (2020). *EU Pilot*. “*Reporting period: 01/2019 - 12/2019*”. Recuperat de: https://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/perform ance_by_govern ance_tool/eu_pilot/index_en.htm [Accedit a data de 10 de Febrer de 2021].
- EUROPEAN COMMISSION. (2021). *Press corner*. Recuperat de: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/ip_21_206> [Accedit a data de 8 de Febrer de 2021].
- EUROPOL. (2017). *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017*.
- EUROPOL. (2020). *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2020*.
- HUMAN RIGHTS WATCH. (1993). *Genocide In Iraq: The Anfal Campaign against the Kurds*. Middle East Watch Report. New York · Washington · Los Angeles · London: Human Rights Watch. Recuperat de: <<https://www.hrw.org/reports/1993/iraqanfal/ANFALINT.htm>> [Accedit el 4 de Desembre de 2020].
- INTERNAL DISPLACEMENT MONITORING CENTRE. (2021). *Iraq*. Recuperat de: <<https://www.internal-displacement.org/countries/iraq>> [Accedit a data de 6 de Febrer de 2021].
- INTERNAL DISPLACEMENT MONITORING CENTRE. (2021). *Iran (Islamic Republic of)*. Recuperat de: <<https://www.internal-displacement.org/countries/i ran>> [Accedit a data de 6 de Febrer de 2021].
- INTERNAL DISPLACEMENT MONITORING CENTRE. (2021). *Syria*. Recuperat de: <<https://www.internal-displacement.org/countries/syria>> [Accedit a data de 6 de Febrer de 2021].
- INTERNAL DISPLACEMENT MONITORING CENTRE. (2021). *Turkey*. Recuperat de: <<https://www.internal-displacement.org/countries/turkey>> [Accedit a data de 6 de Febrer de 2021].

- MINISTERIO DEL INTERIOR. (2021). Datos y información estadística. Recuperat de: <http://www.interior.gob.es/ca/web/servicios-al-ciudadano/oficina-de-asilo-y-refugio/datos-e-informacion-estadistica>. [Accedit el 16 de Febrer de 2020].
- NACIONS UNIDES. (2021). *World Population Prospects - Population Division - United Nations*. Recuperat de: <<https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/>> [Accedit a data de 6 de Febrer de 2021].
- OACDH. (2011). *La protección internacional de refugiados de las Américas*. Ecuador.
- OFICINA DE ASILO Y REFUGIO. (2019). *Asilo en cifras 2018*. [Base de dades] Recuperat de: http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201562/Asilo_en_cifras_2018_126150899.pdf/bd2b18d8-bacf-4c2a-9d08-e1952d53a10a. [Accedit a data de 18 de Febrer de 2021].
- OFICINA DE ASILO Y REFUGIO. (2020). *Asilo en cifras 2019*. [Base de dades] Recuperat de: http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201562/Asilo_en_cifras_2019_126150899.pdf/15f04b97-06e9-4ab0-ba20-7d90ebec1f13. [Accedit a data de 18 de Febrer de 2021].
- OFICINA DE PUBLICACIONES DE LA UNIÓN EUROPEA. (2013). *Manual de Derecho europeo sobre asilo, fronteras e inmigración*. Luxemburgo. Recuperat de: <http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_asylum_SPA.pdf> [Accedit a data de 6 de Febrer de 2021].
- OFICINA DE PUBLICACIONES DE LA UNIÓN EUROPEA. (2014). *Un Sistema Europeo Común de Asilo*. Luxemburg: Unió Europea. Recurs Recuperat de: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/ceas-factsheets/ceas_factsheet_es.pdf. [Accedit a data de 7 de Febrer de 2021].
- OFFICE OF THE UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS., (12 and 13 November 2009). *Second Session of the Forum on Minority Issues: Minorities and Effective Political Participation 12 and 13 November 2009*.

- UNITED NATIONS COMMISSION ON HUMAN RIGHTS. (2020). *Situation Syria Regional Refugee Response*. Recuperat de: <<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>> . [Accedit a data d'11 de Desembre de 2020].

d. Altres documents

- *REPÚBLICA D'IRAQ*:
 - Constitució de la República d'Iraq de 2005.
- *REPÚBLICA ÀRAB DE SIRIA*:
 - Decret Legislatiu nº 93 de 23 d'agost de 1962.
- *REPÚBLICA DE TURQUIA*:
 - Constitució de la República de Turquia de 1982. Articles 3 i 42.
 - Llei nº 298. Law on basic provisions on elections and voter registers. Article 58.

B. Jurisprudència

a. Tribunal Europeu dels Drets Humans

- *STEDH (Secció 4ª). Cas Yazar, Karataş, Aksoy i le Parti du Travail du Peuple (HEP) contra Turquia de 9 Juliol de 2002.*
- *STEDH (Secció 2ª). Cas Demir i Parti de la Démocratie (HADEP) contra Turquia de 14 desembre de 2010.*
- *STEDH (Sala Plena). Cas Partie de la liberté et la démocratie (ÖZDEP) contra Turquia de 8 desembre de 1999.*
- *STEDH (Secció 4ª). Cas Parti de la démocratie (DEP) contra Turquia de 10 desembre de 2002.*
- *STEDH (Secció 2ª). Cas Partie socialiste de Turquie (STP) et autres contra Turquia de 12 de novembre de 2003.*
- *STEDH (Secció 2ª). Cas Müslüm Çiftçi contra Turquia de 2 de Febrer de 2010.*

- *STEDH (Secció 4^a). Cas Eđitim Ve Bilim Emekçileri Sendikası contra Turquia de 28 Setembre de 2012.*
- *STEDH (Secció 2^a). Cas Sükran Aydın i altres contra Turquia, de 22 de gener de 2013.*
- *STEDH (Secció 2^a). Cas Ulusoy et autres contre Turquie de 3 de Maig de 2007.*
- *STEDH (Secció 2^a). Cas Yasar Kemal Gökçeli contre Turquie de 4 de Març de 2003.*
- *STEDH (Secció 1^a). Cas Dagtekin contre Turquie de 13 de Gener de 2005.*
- *STEDH (Secció 5^a). Cas S.F i altres contra Suècia, de 15 maig de 2012.*
- *STEDH (Secció 1^a). Cas Orak contre Turquie, de 14 de Febrer de 2002.*
- *STEDH (Secció 2^a). Cas Baltas contre Turquie, de 20 de Setembre de 2005.*
- *STEDH (Sala Plena). Case Öcalan versus Turkey de 12 de Maig de 2005.*

b. Tribunal de Justícia de la Unió Europea

- *STJUE (Sala Primera). Cas LH contra Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, (C-564/18), de 19 març de 2020.*
- *STJUE (Sala Segona). Cas Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie i Salah Al Chodor, (C-528/15), de 15 març de 2017.*

c. Estat Espanyol

- *Tribunal Constitucional (Sala Primera), nº 32/2003, de 13 de febrer de 2003*
- *Tribunal Suprem (Sala Contenciós Administratiu, Secció 3^a), nº RJ\2012\9905, de 18 Octubre de 2012, [Rec. 875/2012].*

- Tribunal Suprem (Sala Contenciós Administratiu, Secció 3ª) nº RJ 2012\3879 de 10 Febrer de 2012.
- Tribunal Suprem (Sala Contenciós Administratiu, Secció 3ª), nº RJ\2011\4846, de 31 de Maig de 2011, [Rec. 3348/2008].
- Tribunal Suprem (Sala Contenciós Administratiu, Secció 5ª), nº RJ\2005\3118 de 29 de Març de 2005, [Rec. 6629/2001].
- Tribunal Suprem (Sala Contenciós Administratiu, Secció 3ª), nº119891/2011, de 21 de Juliol 2011, [Rec. 3095/2010].
- Audiència Nacional (Sala Contenciós Administratiu, Secció 1ª) nº 647 /1999 de 11 de gener de 2002.
- Tribunal Suprem (Sala Contenciós Administratiu, Secció 3ª) nº 9905/2012 de 18 d'octubre de 2012.
- Audiència Nacional (Sala Contenciós Administratiu, Secció 2ª) nº 1215 /2017 de 16 de maig de 2019.
- Audiència Nacional (Sala Contenciós Administratiu, Secció 2ª) nº 761 /2017 de 28 de març de 2018.
- Audiència Nacional (Sala Contenciós Administratiu, Secció 2ª), nº3318/2014, de 24 de juliol de 2014.
- Audiència Nacional (Sala Contenciós administratiu, Secció 8ª), nº 63369/2010, de 13 de Maig de 2010, [Rec. 924/2008].

C. Doctrina

- Amiran, N. (2005). *Los kurdos: Kurdistán: el país inexistente*. Barcelona: Flor del Viento.
- Baser, B., Tivanen, M. i Emanuelsson, A. (2015). (In)visible spaces and tactics of transnational engagement: A multi-dimensional approach to the Kurdish diàspora. *Kurdish Studies*, vol.3, n°2, pp.128-150. DOI: <https://doi.org/10.33182/ks.v3i2.411>.
- Başer, D. (2013). *The Kurdish diaspora in Europe: Identity formation and political activism*. [Research Report, Boğaziçi University -TÜSİAD Foreign Policy Forum] , DOI: <http://hdl.handle.net/1814/28337>
- Bobbio, N. (1991). *El tiempo de los derechos*. Madrid: Editorial Sistema.
- Boochani, B. (2020). *Cap altre amic que les muntanyes*. Barcelona: Raig Verd Editorial. Barcelona.
- Brié, F. (2006). Iraq : au pays des déportés. *Outre-Terre*, vol. n° 14, no. 1, pp. 193-212. DOI: <https://doi.org/10.3917/oute.014.0193>
- Çelik, A. (2020). The Armenian Genocide in Kurdish Collective Memory. *Middle East Report* 295 (Summer 2020). Recuperat de: <<https://merip.org/2020/08/the-armenian-genocide-in-kurdish-collective-memory-295/>> [Accedit el 10 de Febrer de 2021].
- De Obieta, J. (1985). *El derecho humano de la autodeterminación de los pueblos*. Madrid: Editorial Tecnos.
- De Zayas, A. (2010). The Genocide against the Armenians 1915-1923 and the relevance of the 1948 Genocide Convention. *Haigazian University*. Recuperat de: <<https://www.mfa.am/filemanager/Statics/ARMENIANGENOCIDE.pdf>> [Accedit el 26 de Novembre de 2020].
- Del Valle Gálvez, A. (2000): La libre circulación de personas en el espacio de libertad, seguridad y justicia. En López Escudero, M. y Martín y Pérez de Nanclares, J., *Derecho Comunitario material*. Madrid:Editorial McGraw Hill.

- Díez de Velasco, M. (2019). *Instituciones de Derecho Internacional Público*. Madrid: Editorial Tecnos.
- Fernández-Arribas, G. (2007). *Asilo y Refugio en la Unión Europea*. Granada: Editorial Comares.
- Fernández Burgueño, B. (2017). La transposición de la Directiva de Procedimientos de Asilo i la efectividad coercitiva de las decisiones de infracción de la Comisión Europea. *Revista Internacional de Estudios Migratorios*, vol. 7, nº4, pp.257-269. DOI:10.25115/riem.v7i4.1967
- García Mahamut, R. (2010). Reflexiones constitucionales sobre el reasentamiento de refugiados: el régimen jurídico del reasentamiento en Canadá y en España a la luz de la nueva ley de asilo y de la protección subsidiaria”. *UNED. Revista de Derecho Político*. Nº 78, mayo-diciembre 2010, pp. 43-93. DOI: <https://doi.org/10.5944/rdp.78.2010.9118>
- González, J. (2002). Las teorías de los derechos humanos. *Revista de Administración Pública*, nº105. Recuperat de: <<http://www.juridicas.unam.mx/publica/librev/rev/rap/content/105/pr/pr6.pdf>> [Accedit el 8 de Febrer de 2021].
- González, JAE. (24-26 noviembre 2010). *El pueblo kurdo y su relación con el petróleo. [Comunicación en congreso]. Octava Jornada de Medio Oriente*, Instituto de Relaciones Internacionales (IRI), La Plata. Recuperat de: <http://sedici.unlp.edu.ar/bitstream/handle/10915/39724/Documento_completo.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Accedit el 12 de Febrer de 2021].
- Goig Martínez, J. (2006). Inmigración, asilo y refugio ante los retos actuales de la política exterior europea. *Revista de Derecho UNED*, nº18, pp.73 - 84. DOI: <https://doi.org/10.5944/rduned.18.2016.16881>
- Gortázar Rotaeché, C. J. (1997). *El derecho de asilo y “no rechazo” del refugiado*. Madrid: Editorial Dykison-Universidad Pontificia Comillas.
- Jorba, M., Vázquez, J., Graeber, D. Martínez, J., et al. (2010). *La Revolució Ignorada*. Barcelona: Editorial Descontrol.

- Kahale Carrillo, D. (2010). Asilo, refugio e inmigrante. Dins de Kahale Carrillo, D. *El Derecho de asilo frente a la violencia de género*. (pp. 105-115). Madrid: Editorial Centro de Estudios Ramón Areces.
- Kiliçaslan, G. (2016). Forced migration, citizenship, and space: the case of Syrian Kurdish refugees in İstanbul. *New Perspectives on Turkey*, 54, pp.77-95. DOI:10.1017/npt.2016.8
- Lagarde, D. (2019). Du refuge moyen-oriental à la dispersion mondiale. Structuration de l'exode syrien entre 2011 et 2016. *Revue européenne des migrations internationales*, 3(3-4), 267-297. <https://doi.org/10.4000/remi.13962>
- López Garrido, D. (1991). *El derecho de asilo*. Madrid: Editorial Trotta-Ministerio de Asuntos Sociales.
- Martínez Atienza, G. (2016). Inmigración y extranjería. *Seguridad Pública y Privada*, p. 1- 231. Recuperat de: <<https://app-vlex.com.are.uab.cat/#search/jurisdiction:ES+contenttype:4/estatuto+de+apátrida/WW/vid/652195029>>. [Accedit a data de 14 de Febrer de 2021].
- Martorell, M. (1991). *Los kurdos: historia de una resistència*. Madrid: Editorial Espasa-Calpe.
- Navarro, I., Royo, J-M., et al. (2005). *Alerta! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz*. Quaderns de construcció de Pau (UAB). Barcelona: Editorial Icaria.
- Meseguer, D., Zurutuza, K. i Martorell, M. (2019). *Respirando Fuego: En las entrañas de la lucha Kurda por la supervivencia*. Barcelona: Ediciones Península.
- Pérez Barahona, S. (2003). "El Estatuto de "Refugiado" en la Convención de Ginebra de 1951". *Revista Electrónica de Derecho de la Universidad de La Rioja*, nº 1, p. 225-250 DOI: <https://doi.org/10.18172/redur.3840>.
- Pérez Sola, N. (2011). El Derecho de Asilo y la condición de refugiado: Balance de 26 años de desarrollos legislativos. *Derechos y libertades: revista de filosofía del derecho y derechos humanos*, junio 2011, nº 25, pp. 260-308. Recuperat de: <http://hdl.handle.net/10016/17111>

- Ramón Chornet, C. (1998). Derechos del pueblo kurdo. Un ejemplo de los límites de la declaración de los derechos. *Anuario español de derecho internacional*, XIV, pp. 543-559. DOI: <https://hdl.handle.net/10171/21632>
- Tomàs, N. i Vilellas, A. (2009). *La regió autònoma del Kurdistan: riscos i reptes per a la pau*. Quaderns de construcció de Pau nº8. Bellaterra: Escola de Cultura de Pau.
- Vázquez, J. i Arrufat, Q. (2015). *Kurdistan el poble del sol: una història política*. (2a ed.) Barcelona: Editorial Tigre de Paper.
- Vali, A. (2011). *Kurds and the State in Iran*. London: I.B. Tauris & Co Ltd.
- Vargas Gómez-Urrutia, M. (2016). El acervo europeo refundido del sistema de asilo y su contextualización en el Derecho internacional de los Derechos Humanos. *Retos a la eficacia de los derechos humanos en España y la Unión Europea* (R. Sanz Burgos, Coord.), pp. 179-208. *Comisión Nacional de los Derechos Humanos*, México. Recuperat de: <http://e-spacio.uned.es/fez/view/bibliuned:DptoDEMP-FDER-DIP-Mvargas50>
- Vargas Gómez-Urrutia, M. (20 noviembre 2012). *El Sistema Europeo Común de Asilo. Marco normativo de referencia*. [Conferencia inauguración del curso académico 2015-16, UNED, Egea de los Caballeros (Zaragoza). Recuperat de: http://e-spacio.uned.es/fez/eserv/bibliuned:DptoDEMP-FDER-DIP-Mvargas48/Vargas_Marina_2015_Ponencia_Asilo.pdf [Accedit el 9 de Febrer de 2021].
- Viguri Cordero, J. (2020). La seguridad nacional y la excepción en el Sistema Europeo Común de Asilo (SECA). *Revista de Derecho Politico UNED*, (N.º 107), pàg. 303-335. DOI: <https://doi.org/10.5944/rdp.107.2020.27191>

D. Webgrafia

- BBC News Mundo. (2019). Cuáles son los países con mayores reservas de petróleo y por qué esto no siempre es señal de riqueza. *BBC NEWS*. Recuperat de: <<https://www.bbc.com/mundo/noticias-47748488>> . [Accedit el 26 de Novembre de 2020].
- BBC News. (2021). Turkey moves to ban pro-Kurdish HDP opposition party. *BBC NEWS*. Recuperat de: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-56438070>>. [Accedit el 23 d' Abril de 2020].
- Berlioux, J. (2021). En Turquie, les manifestations contre un parti prokurde encouragées par le gouvernement. *Libération*, Recuperat de: https://www.liberation.fr/planete/2020/01/06/en-turquie-les-manifestations-contre-un-parti-prokurde-encouragees-par-le-gouvernement_1771705. [Accedit l'1 de Febrer de 2021].
- Campos, A. (2018). Los Kurdos en Síria: Un Pueblo en busca de autonomia. *El Salto Diario*. Recuperat de: <https://www.elsaltodiario.com/nueva-revolucion/los-kurdos-en-siria-un-pueblo-en-busca-de-autonomia>. [Accedit el 6 de Desembre de 2020].
- CEAR. (2020). Cifras de asilo en España. *CEAR*. Recuperat de: <https://masquecifras.org>. [Accedit el 16 de Febrer de 2020].
- COMITÈ DE SOLIDARITAT CATALÀ AMB EL KURDISTÀN. (2020). El Ministre de l'interior Turc reconeix implícitament que van llençar dos kurds des d'un helicòpter acusant-los d'ajudar el PKK. *Kurdiscat.*. Recuperat de: <http://kurdiscat.blogspot.com/2020/11/el-ministre-de-linterior-turc-reconeix.html>. [Accedit el 6 de Desembre de 2020]
- Fondation Institut Kurde de Paris. (2016). Kurdish Diaspora. Recuperat de: <<https://www.institutkurde.org/en/info/kurdish-diaspora-1232550988>>. [Accedit a data 6 de Desembre de 2020].
- Fondation Institut Kurde de Paris. (2017). The Kurdish Population. Recuperat de: <<https://www.institutkurde.org/en/info/the-kurdish-population-1232551004>> . [Accedit el 4 de Desembre de 2020].

- Halkların Demokratik Partisi, (2020). History of Kurdish Political Parties in Turkey. *HDP EUROPE*. Recuperat de: <https://hdpeurope.eu/history-of-kurdish-political-parties-in-turkey/>. [Accedit el 3 de Febrer de 2021].
- Haroutinian Ghazarian, S. (2000). Believe it or Not. *Armenian International Magazine*. p. 18. Recuperat de: <https://issuu.com/armenianinternationalmagazine/docs/january2000/18> . [Accedit l'1 de Febrer de 2021].
- KESK. (2021). *Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu*. Disponible en línia a : <http://en.kesk.org.tr>. [Accedit a data de 8 de Març de 2021]
- Sabbag, D. (2019). Investigation into alleged use of white phosphorus in Syria. *The Guardian*. Recuperat de: <https://www.theguardian.com/world/2019/oct/8/un-investigates-turkey-alleged-use-of-white-phosphorus-in-syria>. [Accedit el 18 d'Octubre de 2020].
- Serinci, D. (2014). Kurds and the Armenian Genocide. *Rudaw.net*. Recuperat de: <https://www.rudaw.net/english/middleeast/turkey/23042014> . [Accedit el 10 de Febrer de 2021].
- The Kurdish Project. (2017). Kurdish Diaspora Map And History. Recuperat de: <https://thekurdishproject.org/Kurdistàn-map/kurdish-diaspora/> . [Accedit el 26 de Novembre de 2020].